

יד מהרש"א

מסכת בבא בתרא

פרק יש נוחלין

חלק א'

קח. עד קכ:

י"ב ניסן תשע"ה

מפתח

דף קח.....	4
תד"ה האב.....	4
תד"ה ואחין מן האב ובא"ד וכי תימא ובא"ד ואם תאמר.....	5
דף קח:.....	9
רשב"ם ד"ה אדרבה.....	9
תד"ה יכול יהא קודם לבן (השני).....	10
דף קט.....	13
רשב"ם ד"ה מלמד שהאב.....	13
רשב"ם ד"ה קראי שלא כסדרן.....	13
רשב"ם ד"ה אימא.....	14
רשב"ם ד"ה ומשני.....	17
דף קי.....	17
רשב"ם ד"ה אבוא דאימי'.....	17
דף קי:.....	18
רשב"ם ד"ה ששב.....	18
גמרא פשוט נבילתא.....	19
דף קי:.....	19
רשב"ם ד"ה אמר לי' אביי ורשב"ם ד"ה אמר לי' רב פפא.....	19
תד"ה האיש את אמו.....	22
דף קיא.....	22
תד"ה קל וחומר לשכינה.....	22
תד"ה מקיש.....	23
דף קיא:.....	24
בא"ד ולמאן דדריש.....	24
רשב"ם ד"ה מפסקי קראי.....	24
תד"ה לו משפט הבכורה.....	26
תד"ה הוא יורש.....	26
דף קיב.....	26
תד"ה אימא דנפלה.....	26
תוספות בא"ד ונראה לר"י.....	28
דף קיב:.....	29
רשב"ם ד"ה דמנסבין לה.....	29
תד"ה ה"ג רבינו תם ותוספות בא"ד ועוד.....	30
דף קיג.....	34
גמרא וכ"ת דנפלה לי' בשדה חרמין.....	34
תד"ה תרוייהו.....	36
תוספת ד"ה ומטו.....	37
דף קיד:.....	38
רשב"ם ד"ה ג' שנכנסו.....	38
תוספות ד"ה מקיש.....	38
סוגיא דאין עד נעשה דיין חלק א' רשב"ם ד"ה ג' שנכנסו.....	39
דף קיד.....	40
סוגיא דאין עד נעשה דיין חלק ב' תוספות ד"ה אבל בלילה.....	40
סוגיא דאין עד נעשה דיין חלק ג' תוספות בא"ד דאלת"ה.....	41
סוגיא דאין עד נעשה דיין חלק ד' תוספות ד"ה ואין עד נעשה דיין.....	41

תד"ה מה אשה	42
תד"ה אף מטה האם	45
דף קטו:	45
רשב"ם ד"ה ותנא דידן וד"ה לעולם	45
תד"ה בן הבן	47
דף קטו:	47
רשב"ם ד"ה הא כיצד	47
תד"ה מלמד שבא צבעון	47
דף קטז:	52
גמרא הא דידי' הא דרבי'	52
תוספות ד"ה כי על זה	52
דף קיז:	52
סוגיא דארץ ישראל חלק א' תוספות ד"ה ומחזירין	52
סוגיא דארץ ישראל חלק ב' תוספות בא"ד הי' האחד	55
סוגיא דארץ ישראל חלק ג' תוספות בא"ד ועוד קשה	56
דף קיז:	57
סוגיא דארץ ישראל חלק ד' תוספות בא"ד וצריך לומר	57
סוגיא דארץ ישראל חלק ה' גמרא אלא למ"ד (חלק א' לחלק ב' עיין בדף קיח.)	57
סוגיא דארץ ישראל חלק ו' תד"ה מכאן ומכאן	59
סוגיא דארץ ישראל חלק ז' תד"ה בשלמא	59
דף קיח:	61
סוגיא דארץ ישראל חלק ח' בא"ד וההיא דרשה	61
סוגיא דארץ ישראל חלק ט' גמרא אלא למ"ד (חלק ב' - לחלק א' עיין בדף קיז:)	61
דף קיט:	63
סוגיא דארץ ישראל חלק י' תד"ה הא דהוו	63
תד"ה מחללי' מות יומת	64
דף קיט:	66
גמרא ואי ס"ד	66
שם	67
תד"ה אלו	67
דף קכ:	67
תד"ה מיבעיא להו	67
רשב"ם ד"ה הפרה לדורות	67

דף קח.

תד"ה האב

[דף קח עמוד א] תוס' בד"ה האב את כו' דהאב מנחיל בנים ולא בנות דהא לא מייתר כו' עכ"ל ק"ק דאימא כיון דבני אחות ואחי האם חדא מכלל חברתה אתמר כדלקמן אית ליה לתלמודא דלאו אגב גררא אתמר כפרשב"ם לקמן אלא דכולה משנה דצריכה ואייתר ליה הרישא דבני אחות לדייק ולא בנות אחות ויש לומר דכל היכא דאייתר לן חדא בבא לא אמרינן דהרישא אייתר לדיוקא אלא הסיפא אייתר והכא מסיפא דאחי האם ליכא לדיוקי ולא בנות וק"ל ושוב מצאתי בחידושי הרמב"ן שמתרץ קושיית התוס' כמ"ש וע"ש:

(1) משנה חלק א'

(א) רישא – האב את הבנים

(i) האב נוחל מן הבנים – יעקב נוחל מראובן (דין א') באופן דראובן מנחיל ליעקב (דין ב')

(ii) האב מנחיל את הבנים – יעקב מנחיל לראובן (דין ג') באופן דראובן נוחל מן יעקב (דין ד')

(ב) סיפא – הבנים את האב

(i) הבנים נוחלין מן האב – ראובן נוחל מן יעקב (דין ד') באופן דיעקב מנחיל לראובן (דין ג')

(ii) הבנים מנחילין את האב – ראובן מנחיל ליעקב (דין ב') באופן דיעקב נוחל מן ראובן (דין א')

(ג) שים לב דכל דיני דסיפא כבר מיתני ברישא

(2) משנה חלק ב'

(א) רישא – בני אחות

(i) בני אחות נוחלין – בני דינה נוחלין מן ראובן אחי אמם (דין א') באופן דראובן מנחיל לבני דינה (דין ב')

(ii) בני אחות לא מנחילין – בני דינה לא מנחילין לראובן (דין ג') באופן דאין ראובן נוחל מבני דינה (דין ד')

(ב) סיפא – אחי אם

(i) אחי האם מנחילין לבני אחות דהיינו דראובן מנחיל לבני דינה (דין ב') באופן דבני דינה נוחלין מן ראובן אחי אמם (דין א')

(ii) אחי האם אינן נוחלין מבני אחות דהיינו דראובן אחי אמם לא נוחל מבני דינה (דין ד') באופן דבני דינה לא מנחילין לראובן (דין ג')

(ג) שים לב דכל דיני דסיפא כבר מיתני ברישא

(3) תוספות

(א) שאלה

(i) למה איצטריך ליתורא "והבנים את האב" בסיפא דחלק א'

(ב) תשובה

(i) למילף דבנים קודמין לבנות בנחלת אב

(ג) שאלה

(i) נימא דרישא היא דמיותר מחמת סיפא ונילף לקדימת בנים בנחלת אב מן "האב אב הבנים" ברישא

(ד) תשובה

(i) דיקא סיפא מיותר חשיבא מחמת דקדמה דיני דרישא

(4) גמרא דף קטו.

(א) מן משמעות "בני" אחות נוחלין ברישא דחלק ב' ילפינן דבני דינה קודמין לבנות דינה בנכסי ראובן אחי אמם

(5) רשב"ם דף קיד:

(א) הגם דכל דיני דסיפא דחלק ב' כבר מיתני ברישא דחלק ב' מכל מקום ליכא יתורא דקתני סיפא דאחי האם אגב גררא

(6) המשך תוספות

(א) קשיא

(i) מאי שנא דבחלק ב' ילפינן קדימה דבני אחות בנחלת אחי אם מן משמעות מלת "בני" מה שאין כן בחלק א' דלמילף קדימת בנים בנחלת אב איצטריך למיסמך על יתורא דסיפא

(7) מהרש"א

(א) קשיא

(i) לתרץ קושיתיהו אמאי לא קאמרי תוספות דקתני בין בני אחות בין אחי האם – לאו משום גררא – אלא כדי שבני אחות ייחשב יתורא למילף קדימת בני אחות בנחלת אחי אם

(ב) תירוצ

(i) לא יתכן מפני דבני אחות מיתני ברישא וקבענו דלא דייקין יתורא אלא מסיפא

(ג) קשיא

(i) הא גופה תיקשי דנילף לקדימת בני אחות בנחלת אחי אם מן יתורא דאחי האם בסיפא

(ד) תירוצ

(i) לגבי אחי אם בסיפא לא מיתני "בני" ולכן מן יתורא דסיפא לית למילף קדימת בני אחות בנחלת אחי אם

תד"ה ואחין מן האב ובא"ד וכי תימא ובא"ד ואם תאמר

בד"ה ואחין מן האב כו' אחי האב נפקא מכלל זה ע"י משמוש דאם היה האב קיים כו' להנחיל לבנו שהוא אחי אביו של מת כו' עכ"ל כ"ה לשון התוספות שלפנינו וצריכין אנו לדחוק בזה לפרש דהאי אם היה האב קיים כו' היינו אבי אביו של המת והוא מנחיל לבנו שהוא אחי אביו של מת גם קשה מי הכריחן לזה דכיון דאחין מן האב קתני בהדיא במתניתין הרי אחי האב נפקי שפיר בלא משמוש אבי אביו של מת אלא כיון דאבי המת אינו קיים ואין לו בן ליורשו

דהיינו אחי המת הרי הוא יורשו בקבר להנחיל לאחיו שהוא אחי אביו של מת כו' וכן מצאתי מוגה בכתיבת ידי א"מ ז"ל הרי הוא יורשו בקבר להנחיל לבנו שהוא אחיו של מת ואם אין אחים למת אז אביו יורשו בקבר להנחיל לאחיו שהוא אחי אביו של מת כו' ותו לא מידי ודו"ק:

בא"ד וכו' דמ"מ לא איצטריך למיתני דשמעינן כו' אחין מן האב דוקא ולא אחין מן האם כו' עכ"ל פירוש לדבריהם דכיון דאחין מן האב לגופיה לא איצטריך דשמעינן ליה ע"י משמוש א"כ ע"כ לדיוקא אתא ולא אחין מן האם דהשתא לא שייך למימר דקתני אחין מן האם אגב דקתני אחין מן האב כיון דאחין מן האב גופיה לא איצטריך אלא לדיוקא ולא אחין מן האם ואהא תירצו דה"א אחין מן האב לרבותא כו' ואף על גב דלגופיה לא איצטריך לא הוה ידענא לדיוקי מיניה ולא אחין מן האם ודו"ק:

בא"ד וא"ת א"כ אחי האב נמי ליתני אגב כו' ועוד דלא שייך למיתני אגב אחי האם דהיא גופה משנה דלא כו' עכ"ל ק"ק דאכתי ליתני ברישא בני האח אגב בני אחות דסיפא דההיא משנה דצריכה היא וי"ל דמאחי האב קא קשיא ליה דליתני ליה גבי נוחל ומנחיל כיון שהם כתובין נמי בפרשה אבל מכל שאר יורשין לא קשיא להו למתניניהו כולהו בנוחל ומנחיל ולהכי לא קתני נמי בני האח דאינו מפורש בפרשה וק"ל:

(1) הקדמה א'

(א) סדר נחלות על פי קראי בבמדבר כז. כמבואר בגמרא להלן

(i) בן בת אב אח אחי אב

(2) הקדמה ב'

(א) משנה

(i) אחין מן האב נוחלין ומנחילין

(ii) אחין מן האם לא נוחלין ולא מנחילין

(3) הקדמה ג' – משמוש בקבר חלק א'

(א) באופן דפלוני ה' ראוי לירש נכסי המת לפי סדר נחלות דלעיל אבל כבר מת פלוני – אז חשיב פלוני כאלו בקבר שלו ירש נכסי המת וחזר פלוני והוריש אותן נכסים ליורשים שלו על פי סדר נחלות דהיינו בן פלוני בת פלוני אב פלוני וכו'

(ב) כיון דבכל דרגת ירושה קודמין בן ובת דוק ותמצא אשר מצינו לפרש דין משמוש בקיצור ככה

(i) באופן דפלוני ה' ראוי לירש נכסי המת לפי סדר נחלות דלעיל אבל כבר מת פלוני – אז חשיב פלוני כאלו בקבר שלו ירש נכסי המת ובאותו רגע חזר פלוני והוריש אותן נכסים ליורשים שלו וליוצאי יריכו על פי סדר נחלות דלעיל דהיינו בן פלוני ויוצאי יריכו – בת פלוני ויוצאי יריכה – אב פלוני ויוצאי יריכו וכו'

(4) הקדמה ד' – משמוש בקבר חלק ב'

(א) באופן דמת אין לו יוצאי ירך ואב המת כבר מת ואין לו יוצאי ירך ולכן אבי אב המת הי' ראוי לירש נכסי המת ברם כבר מת אבי אב המת אז חשיב אבי אב המת כאלו בקבר ירש נכסי המת והוריש לנכסי המת ליורשיו וליוצאי יריכן בסדר נחלות

(5) הקדמה ה' – משמוש בקבר חלק ג'

(א) באופן דמת אין לו יוצאי ירך ואב המת לא קיים אז נוחל אח המת בין מפני קריבות שלו בסדר נחלות בין מצד משמוש מן אב המת בתור בן של אב המת

(ב) ולהלן יבארו תוספות למה איצטריך למיכתב ירושת אח בסדר נחלות

(6) הקדמה ו'

(א) ונמצא דאם אין לאב המת יוצאי ירך ואב אבי המת אינו קיים אבל יש לו בן שהוא אחי אביו של מת אותו – אז אחי אביו של מת נוחל בין מפני קריבות שלו בסדר נחלות בתור אחי אביו של המת בין מצד משמוש מן אבי אביו של מת בתור בן שלו בין מצד משמוש מן אב המת בתור אח שלו

(i) ולהלן יבארו תוספות למה איצטריך למיכתב ירושת אחי אב בסדר נחלות

(7) הקדמה ז'

(א) {לכאורה בהקדמה ו' עיקר משמוש ידידי' יוצא מן אבי אב המת דהרי בסדר נחלות קודם בן לאח ולכן משמוש בקבר אב המת מועיל מקודם לאבי אב המת קודם שיועיל לאח אבי המת}

(8) הקדמה ח'

(א) שאלה

(i) מנלן ירושת בני אחות של מת

(ב) תשובה

(i) יורשות במשמוש בקבר אבי המת דהרי יוצאי יריכו הן

(9) תוספות

(א) קשיא

(i) בסדר נחלת נכלל נמי אחי אב – מאי טעמא לא קתני לי' במשנה

(ב) תירוץ ר"י

(i) לא איצטריך למיתני אחי אב דכבר מוכן אשר אחי אב יורש במשמוש מן אבי המת בתור בן שלו – קושית מהרש"א בולטת

(10) מהרש"א

(א) קשיא

(i) אין אחי אב יורש במשמוש בתור בן אלא במשמוש מן אבי אב המת – ולא במשמוש מן אב המת

(ב) תירוץ בדוחק

(i) ר"י אכן כיוון למשמוש מן אבי אב המת

(ג) קשיא

(i) אמאי לא סמך ר"י על משמוש מן אב המת לטובת אחיו בתור אחי אב המת

(ii) {שים לב דלפי הקדמה ז' לכאורה מתורץ קושיא זו}

(ד) תירוץ

(i) בקושטא הגיה אב מהרש"א בדברי ר"י אשר אחי אב המת יורש במשמוש מן אב המת בתור אח שלו

(11) המשך תוספות

(א) קשיא לתירוץ ר"י אשר לא מיתני אחי אב משום דכבר ידעינן דנוחל על ידי משמוש

(i) מיהת הוה לה למשנה למיתני דין משמוש

(ב) תירוץ

(i) כבר מיתני דין משמוש דקתני דבני אחות יורשין וקבענו דיורשין במשמוש

(ג) קשיא

(i) אם כן אמאי קתני אחי המת מן האב – הרי קבענו בהקדמה ה' דאף הן מצי לירש מן האב על ידי משמוש בקבר

(ד) תירוץ

(i) קתני דאחי מת מן האב נוחלין ומנחילין אגב דקתני דאחין מן האם לא נוחלין ולא מנחילין

(12) המשך תוספות כמבואר במהרש"א בא"ד וכי תימא

(א) קשיא

(i) השתא דקבענו אשר אף אלו לא קתני אחי המת מן האב הוינא ידענא דיורשים על ידי משמוש – נימא דהא דקתני אחין מן האב היינו למידק אשר אחין מן האם לא נוחלין ומנחילין

(ii) ותיקשי הא דאיצטריך למיתני אחין מן האם דלא נוחלין ומנחילין

(ב) תירוץ

(i) אלו לא קתני אחין מן האם הוינו טועין דהא דקתני אחין מן האב – אינו להדגיש אשר אחין מן האם לא נוחלין ומנחילין – אלא למילף לרבותא דאחין מן האב יורשין הגם דקריבות שלהן אינה וודאית

(13) המשך תוספות

(א) קשיא

(i) קתני דאחי האם לא נוחלין ולא מנחילין ותיקשי הא דלא קתני אגב גררא אשר אחי אב נוחלין ומנחילין

(ב) תירוץ "ועוד"

(i) קבענו בתוספות שלפני זה אשר אחי האם גופה לא צריך למיתני כיוון דכבר תני בני אחות

(14) מהרש"א בא"ד ואם תאמר

(א) קשיא

(i) אמאי לא מקשי נמי דמשנה הוה לה למיתני בני האח נוחלין ומנחילין אגב גררא להא דקתני דבני אחות לא נוחלין ומנחילין

(ב) תירוץ

(i) לא מקשי תוספות אלא דהוה לה למשנה למיתני אחי האב כיון דנמנה בסדר נחלות – מה שאין כן בני האח דלא נמנו בסדר נחלות

דף קח:

רשב"ם ד"ה אדרבה

[דף קח עמוד ב] בפרשב"ם בד"ה אדרבה מרבה כו' ואם אין לו אחים ובן אין לו כו' ואם אין לו בת ונתתם את נחלתו לשארו כו' עכ"ל לכאורה מלישנא דאדרבה היינו לרבות האח שיהא קודם לאב ולהוציא הבן שיהיה האב קודמו וכן תסדר ואם אין לו אחים ונתתם נחלתו לשארו ואם אין לו שאר ונתתם לבנו ואם אין לו בן ונתתם לבת כו' אבל ניהא לפרש כמו שפירש מדלא קאמר אדרבה מרבה אני האח ואוציא את הבן והבת משמע דלא קאמר אדרבה אלא לענין לרבות האח שיהיה האח קודם לבן ובת מיהו כולן קודמין לאב והיינו משום דלמאי דלא אסיק אכתי השתא דכתיב שארו לאקדומיה לאב שפיר קא קשיא ליה להקדים כולן לאב והמתרין לא השיב לו השתא אלא דליכא למימר אדרבא ובודאי הבן ובת קודם לאח ומיהו אכתי איכא למימר דכולהו קודמין לאב עד דמסיק ליה דע"כ כתיב שארו לאקדומיה לאב וק"ל:

(1) סדר נחלת לפי פשטות קרא: בן בת אח אחי אב שארו

(2) ברייתא

(א) שארו משמעו אב וסדר נחלות היינו בן בת אב אח אחי אב

(3) גמרא

(א) קשיא – אדרבה מרבה אני את האח וכו'

(4) רשב"ם כמבואר במהרש"א

(א) לא מכווני להקשות דהוה לברייתא למיתני סדר זה: אח אב בן בת אחי אב

(ב) אלא מקשין דהוה לברייתא למיתני סדר זה: אח בן בת אב אחי אב

(5) מהרש"א

(א) היינו טעמא דרשב"ם

(i) ראשית דלא מקשי אדרבה מרבה אני את האח ואוציא בן ובת וכו'

(ii) ועוד דדיקא בסוף סוגיין מסקי דאב מיקרי שארו למילף קדימה דאב ולכן לא מסתבר אשר בתחלת סוגיין כבר מקשין דליהוי אב קודם לבן ובת

(6) המשך דגמרא

(א) תירוצ

(i) לא מסתבר אשר אח קודם לבן ובת

(7) המשך מהרש"א

(א) גם בנקודה זו אכתי לא אסיק אדעתין קדימה דאב מחמת דמיקרי שארו ונוקטין דקרא מילף סדר זה: בן בת אח אב אחי אב

תד"ה יכול יהא קודם לבן (השני)

תוס' בד"ה יכול יהא כו' וא"ת אחי אביו דכתב רחמנא ל"ל כו' עכ"ל מה שהקדימו המאוחר בפסוק להקשות על אחי אביו ל"ל ואח"כ על האחין ל"ל משום דהך קושיא דאחי אביו ל"ל היא קשה לכ"ע אבל אחין ל"ל אינו קשה רק למ"ד לאו כסדרן כתיבי אבל למ"ד כסדרן כתיבי איצטריך למכתב אחין למדרש מוהעברת במקום בת אתה מעביר נחלה מן האב ואי אתה כו' ולא נימא והעברת במקום בת אתה מעביר נחלה מן האחין דהשתא דכתיב אחין בקרא ממילא שמעינן לה כפרשב"ם לקמן וק"ל:

בא"ד דאי לא כתיב אחי אביו ה"א דכסדרן כתיבי ואחי המת קודמין כו' עכ"ל ואין להקשות לפום סברא דהשתא אחין ל"ל דהא ליכא למימר כמו שתרצו לקמן דה"א אב קודם לבת כו' דהא השתא כסדרן כתיבי ולית לן לאקדומי לאב אחד מהנך די"ל דהשתא ניחא דכסדרן כתיבי איצטריך למכתב אחין לאקדומי לאב דאי לא הוה כתיבי אחין אף על גב דמסברא אחין קדמי לאב כמ"ש התוספות לקמן מ"מ כיון דאחין לא כתיבי ואב כתיב אית לן לאקדומי לאב טפי מאח וק"ל:

בא"ד וא"ת ואחין דכתב רחמנא ל"ל כו' וי"ל דאי לא כתיב כו' דאית לן לאקדומי אב לחד מהנך כו' עכ"ל וק"ל דהקדמין קרוב קודם ל"ל דע"כ לית לן לאקדומי (מכולן לאב) [לאב מכולן] דא"כ לא לכתוב אחין ודו"ק:

(1) במדבר כז

- (א) איש כי ימות ובן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו
- (ב) ואם אין לו בת ונתתם את נחלתו לאחיו
- (ג) ואם אין לו אחים ונתתם את נחלתו לאחי אביו
- (ד) ואם אין אחים לאביו ונתתם את נחלתו לשארו הקרב אליו ממשפחתו וירש אתה

(2) ברייתא

- (א) שארו משמעו אב המת
 - (ב) וסדר נחלות כך הוא: בן בת אב אח אחי אב
- (3) גמרא
- (א) קשיא
 - (i) שארו (אב) כתיב בקרא לאחר אחי אב
 - (ב) ב' תירוצים – חדא לשיטת "קראי שלא כסדרן כתיבי" ואידך לשיטת ר' ישמעאל בר' יוסי – ונבאר להני שיטות להלן

(4) "קראי שלא כסדרן כתיבי"

- (א) מוכרח דקראי שלא כסדרן כתיבי דלא מסתבר דאחי אב – דכל כחו מאב אתא – יקדים לאב

(ב) מלת "שאר" משמעו קרוב וכתוב קורא לאב "שאר" למילף דיש לאב קריבות למת יותר מקרוב מסוים אחר ודלכן יורש אב לפני אותו קרוב אחר

(i) עכשיו

(1) ליכא למימר דמשמיענו דיש לאב קדימה לגבי אחי אב דהרי אף בלא שאר הוינא ידענא דקודמו אב כדביארנו

(2) וליכא למימר דיש לאב קדימה לגבי בן ובת דהרי כתיב "שאר הקרוב אליו" להשמיענו דקרוב קרוב קודם וצריכין לקדם בן ובת אשר בהלכה יש להן קריבות גדולה משל אב

(ii) ולכן נוקטין דהאי שאר מוקי לאב לפני אח

(5) שיטת ר' ישמעאל בר' יוסי

(א) אין בשאר משמעות אב – ירושת אב מפקינן מדרשה בספרי

(ב) קראי כסדרן כתיבי דהיינו בן בת אח אחי אב

(i) "והעברתם" (בקרא דוהעברתם נחלתו לבתו) משמעו דמעבירין לנחלה מן האב

(ii) "את נחלתו לבתו" מילף דדיקא במקום בת (לטובת בת) מעבירין לנחלה מן האב אבל לא במקום אח (לטובת אח)

(iii) ולכן סדר נחלות הריהו בן בת אב אח אחי אב

(ג) קשיא

(i) ודלמא "והעברתם" משמעו דמעבירין נחלה מן האב

(ii) "את נחלתו לבתו" מילף דדיקא במקום בת (לטובת בת) מעבירין לנחלה מן האב אבל לא במקום אב (לטובת אב)

(ד) תירוץ כמבואר ברשב"ם בדף קט. בד"ה אימא

(i) למילף דבת יורשת לפני אח לא איצטריך "והעברתם" דהרי קיימינן בשיטת "קראי כסדרן כתיבי" ובקרא כתיב דבת קודמת לאח

(ה) בקיצור – לר' ישמעאל בר' יוסי דיקא מדכתיב אח מוכח אשר "והעברתם" מילף דאב קודם לאח

(6) תוספות

(א) קשיא א'

(i) לא איצטריך לקרא למיכתב דאחי אב יורש דהרי מצד אחר שאינו מעניננו אחר כבר ידענא דיורש

(ב) תירוץ ריב"ם אשר עולה דיקא לשיטת "קראי שלא כסדרן כתיבי"

(i) איצטריך לקרא למיכתב אחי אב למילף אשר קראי שלא כסדרן כתיבי כיון דלא מסתבר אשר אחי אב קודם לאב גופי'

(ii) דמהא גרידא דכתיב אח קודם לאב לית למילף דקראי שלא כסדרן כתיבי דיכול להיות דאח קודם לאב מצד סברות מסוימות דמייתי תוספות

(ג) קשיא ב'

(i) לא איצטריך לקרא למיכתב דאח יורש דכבר ידענא דיורש מצד משמוש

(7) מהרש"א ד"ה יכול

(א) קשיא

- (i) אח כתיב בקרא מקמי אחי אב והוי להו לתוספות להקשות קשיא ב' לגבי אח לפני דמקשי קשיא א' לגבי אחי אב

(ב) תירוצ

- (i) קושית אחי אב עולה בין לשיטת קראי שלא כסדרן כתיבי בין לשיטת ר' ישמעאל בר' יוסי
(ii) מה שאין כן קושיות אח דאין לה מקום לר' ישמעאל בר' יוסי דהרי קבענו לשיטתו דאיצטריך למיכתב אח לקבוע אשר והעברתם מילף אשר אב קודם לאח

(8) המשך תוספות

(א) תירוצ לקושיא ב' דאמאי איצטריך למיכתב אח

- (i) קבענו דקושיא ב' אין להקשותה אלא לשיטה דקראי שלא כסדרן כתיבי
(ii) וקבענו עוד אשר לשיטה דקראי שלא כסדרן כתיבי
(1) שארו מילף דאב קודם לא לבד לאחי אב אלא אף לקרוב מסוים אחר – ואשר "קרוב קרוב קודם" מילף דאכתי איכא קרובין דקודמים לאב
(2) ואשר אח הוא הקרוב אשר לגבי' אב קודם לו ואשר בן ובת היינו הקרובין דקודמין לאב
(iii) עכשיו

- (1) אין הכי נמי אשר הוינא ידענא אף בלי קרא דאח יורש מצד משמוש
(2) ברם הוינו אומרים אשר שארו מילף דאב יש לו קדימה לגבי קרוב דהוזכר בקרא דהיינו בת ומכל שכן דיש לו קדימה לגבי אח דלא הי' כתיב בקרא ולא הי' יורש אלא מצד משמוש

(ב) קשיא

- (i) השתא דכתיב בין בת בין אח
(ii) נימא דאב יש לו קדימה בין לבת בין לאח – ואשר "קרוב קרוב קודם" מילף דיקא אשר בן קודם לאב

(ג) תירוצ

- (i) מן שארו לית למילף קדימה אלא לגבי קרוב אחד וכיון דכתיב בת ואח מוקמינן לקדימה לגבי אח ואלו לא הוה כתיב אלא בת הוה מוקמינן לה לגבי בת

(9) מהרש"א בא"ד ואם תאמר

(א) קשיא לתירוצ תוספות

- (i) אמאי איצטריך הקרוב קרוב קודם למילף אשר בן ובת קודמין לאב
(ii) אף בלאו הקרוב קרוב קודם
(1) הוינו יודעין אשר בן ובת קודמין לאב דאלו אב קודם לא הוה לקרא למיכתב אח ואז היינו קובעין דאב קודם לבת כיון דבת כתיב בקרא ואח לא הוה כתיב בקרא
(2) והוה ידעין גם כן אשר אב קודם לאח כיון דאח לא הי' יורש אלא מצד משמוש מן אב
(3) וכיון דהוה ידעין אשר בת קודם לאב הוה ידעין אשר כל שכן אשר בן קודם לאב

(10) תוספות

- (א) ניהדר לתירוצ ריב"ם לקשיא א' להא דאיצטריך לקרא למיכתב אחי האב

- (i) איצטריך לקרא למיכתב אחי אב למילף אשר קראי שלא כסדרן כתיבי על סמך דלא מסתבר
אשר אחי אב קודם לאב גופי'
- (ii) דמהא גרידא דכתיב אח קודם לאב לית למילף אשר קראי שלא כסדרן כתיבי דיכול להיות דאח
קודם לאב מצד סברות מסויימות דמייתי תוספות
- (11) מהרש"א בא"ד דאי לא כתיב
- (א) קשיא לתירוץ דריב"ם
- (i) בקושטא לא איצטריך למיכתב אחי אב למילף דקראי שלא כסדרן כתיבי
- (ii) דאף אלו לא הוה כתיב אחי אב והוה כתיב אח היינו אומרים דמדיצטריך למיכתב אח מוכרח
דקראי שלא כסדרן כתיבי
- (iii) והיינו טעמא
- (1) דאלו קראי כסדרן כתיבי
- (2) אותה סברא דסמיכי עלה תוספות לתרץ קשיא ב' על הא דאיצטריך למיכתב אח – דהיינו
דאי לא כתיב אח היינו אומרים דאב קודם לבת – הי' מופרך כיון דקראי כסדרן כתיבי ובת
כתיב קודם לשארו-אב
- (ב) תירוץ
- (i) אלו לא הוה כתיב אחי אב ואכתי הוה כתיב אח היינו אומרים בטעות דקראי כסדרן כתיבי
ואיצטריך למיכתב אח למילף דאח קודם לשארו-אב דכתיב לאחר אח – כדי שלא נאמר – בתוך
טעות דהוה קיימין בה – אשר אלו הוה כתיב אב ולא אח היינו קובעין אשר אב קודם לאח
למרת סברות מסויימות דמייתי תוספות להקדים אח לאב

דף קט.

רשב"ם ד"ה מלמד שהאב

[דף קט עמוד א] בפרשב"ם בד"ה מלמד שהאב כו' ואם אין לו שאר ונתתם
נחלתו לאחיו כו' והעברתם את נחלתו לבתו כו' עכ"ל הכי משמע לפום סברת
המקשה דהשתא דלא להקדים לאב רק הבן כדקאמר יכול יקדים לבן ת"ל כו'
ומיהו האת קודם לבת כיון דלא אסיק אדעתיה הא דמשני כיון דלענין ייבום כו'
א"כ אינה קמה הבת כלום תחת אביה כבנו ואחיו כפרשב"ם וק"ל:

רשב"ם ד"ה קראי שלא כסדרן

בד"ה קראי שלא כסדרן כו' דקראי צריכי כו' ובן אין לו עיין עליו כו' וכן כולן
עכ"ל בן ובת קראי דצריכי הוא להקדים בן לבת כדלקמן אלא משום אחין
הוצרך לפרש כן מיהו התוספות לעיל כתבו דבאחין לא הוצרך למכתב משום זה
כיון דנחלה משמש כו' ולמאי דמסיק לקמן וא"א להקדים בן לבת מדכתיב
והתנחלתם אותם לבניכם גו' ניחא טפי ודו"ק:

(1) גמרא

(א) קרובים דסדר נחלות שלא כסדרן כתיבי וצריכין להמציא דיני קדימות על סמך דקרוב קרוב קודם
(2) רשב"ם

(א) קשיא

(i) א"כ לא הויא לה לקרא למיכתב אלא ונתתם את נחלתו לקרוב אליו ממשפחתו

(ii) למה איצטריך לקרא למיכתב בן ובת ואח וכו'

(ב) תירוצ

(i) לכל קרוב דכתיב בקרא דורשין בדף קטו. אשר עיין עליו כלומר דאם קרוב זה הי' לו קדימה
לירש ברם מת מכבר אז על ידי משמוש בקברו קודמין יוצאי יריכו לירושה

(3) מהרש"א

(א) קשיא

(i) אין הכי נמי אשר לבן ובת דורשין עיין עליו למילף דין משמוש

(ii) ברם אמאי לא פירש רשב"ם דבן ובת דקרא איצטריך נמי למילף דבן קודם לבת

(ב) תירוצ א'

(i) אין הכי נמי

(ii) ורשב"ם כיוון דיקא לגבי אח לפרש דלא כתיב אלא למילף דין משמוש ליוצאי יריכו

(ג) קשיא לתירוצ א'

(i) עיין בהקדמות לדין משמוש בדף קח. תד"ה ואחין מן האב

(ii) השתא

(1) לא איצטריך לימוד מיוחד למשמוש בקבר אבי המת לטובת יוצאי יריכו דאח

(2) דכיון דאיכא דין משמוש ליוצאי יריכו של בן כבר ידעינן דין משמוש ליוצאי יריכו של אח
דהרי אח הריהו בנו של אבי המת

(ד) תירוצ ב'

(i) מן "והתנחלתם אותם לבניכם" כבר ילפינן בדף קי: אשר בן קודם לבת

רשב"ם ד"ה אימא

רשב"ם לפי הגהת וסדור מהרש"א

אימא דהאי והעברת אאחין דקיימא קמן קאי וקאמר והעברת מן האחין לתת
לבית הא אין בת אחין יורשין אותו ואכתי אב מנלן זירית מקמי [אח]: ואי אתה
מעביר נחלה מן האב ואפילו במקום בת. הך לאו דוקא מקרא משתמעא מידי
אלא הכי קאמר מהאי קרא לא תילף דבת קודמת לאב דלא מיירי קרא באב אלא
באחיו אלא לעולם אימא לך דאב קודם לבת דהוא קרוב טפי:

אם כן דלגלויי אתא האי והעברת דאחין ירתי במקום שאין בת לא ליכתוב
והעברת דממילא שמעינן לה מדכתיב ואם אין לו בת ונתתם את נחלתו לאחיו

דהא להאי תנא כסדרן כתיבי דהא לא דריש שארו לאב דנימא שלא כסדרן
כתיבי: ואי משום דדייקינן ואי אתה מעביר נחלה מן האב ואפילו במקום בת הך
דיוקא לאו מהעברת שמעינן לה דאדרבה מוהעברת איכא למידק אתה מעביר
נחלה מן האב במקום הבת:

שארו זו אשתו. וכו'

מהרש"א

בד"ה {מגיהין לרשב"ם כדלעיל} וכ"ה בפירושים ישנים ואפשר שהכריחו
לפרש דהאי דיוקא דקאמר ואי אתה מעביר נחלה מן האב במקום בת לאו דוקא
אקרא משתמע כו' משום דא"כ לא הוה משני מידי לפי פירושו דמשני
"והעברת למה ליה דאחין דירתי במקום שאין בת ממילא אשתמע" {ד}הא
איצטריך שפיר לדיוקא דאי אתה מעביר נחלה מן האב במקום בת

מיהו התוספות לא ניחא להו לפרש כן דמ"מ כיון דאיכא למימר האי דיוקא
ואיכא למימר האי דיוקא מגליה למידק אתה מעביר נחלה מן האב במקום בת
ומאי אולמיה האי דיוקא מהאי

ומזה פירשו התוספות דודאי האי דיוקא דפריך אימא ואי אתה מעביר נחלה מן
האב אפילו במקום בת נמי מקרא משתמע ומשני ליה דוהעברתם לא משמע הכי
דאין זו העברה מאח לבת א"נ כפרשב"ם דלהא לא הוה איצטריך והעברתם
ודו"ק:

(1) גמרא – שיטת ר' ישמעאל בר' יוסי

(א) שארו אין משמעו אב – ירושת אב מפקינן מן דרשה בספרי

(ב) קראי כסדרן כתיבי דהיינו בן בת אח אחי אב – וסדר נחלתו דאב דלא כתיב בהדיא מפקינן מדרוש
ככה:

(i) כתיב "ואם אין לו בן והעברתם את נחלתו [מן אב] לבתו [של מת]" למילף אשר אב יש לו
קדימה ואשר אף על פי כן מעבירין נחלה מן האב במקום בת [לטובת בת]

(ii) ומדייקין ואי אתה מעביר נחלה מן אב במקום אחין [לטובת אח] – למילף דאב קודם לאח

(ג) ולכן סדר נחלות הריהו בן בת אב אח אחי אב

(2) המשך דגמרא כמבואר ברשב"ם

(א) קושית "ואימא"

(i) נימא דדורשין "והעברתם" ככה:

(1) "במקום בת (לטובת בת) אתה מעביר נחלתו מן האח" למילף אשר בת קודמת לאח

(2) "ואי אתה מעביר נחלתו מן אב אפילו במקום בת (לטובת בת)

(ii) ואשר לכן אב קודם לבת וסדר נחלות הריהו בן בת אב אח אחי אב

(ב) תירוצ' "ואם כן"

- (i) לשיטת "ואימא" תיקשי דלא צריכין והעברתם כל עיקר דהרי להקדים בת לאח כבר ידעינן מהא דכתיב בת לפני אח ובשיטת ר' ישמעאל בר' יוסי קיימינן אשר קראי כסדרן כתיבי
- (3) רשב"ם כמבואר במהרש"א
- (א) קשיא לתירוץ "אם כן"
- (i) הרי לשיטת "ואימא" מיהת איצטריך והעברתם למידק "דאי אתה מעביר נחלה מן אב אפילו במקום (לטובת) בת" ואשר לכן אב קודם לבת
- (ב) תירוץ
- (i) מוכרח אשר מקשן בשיטת "ואימא" לאו מקרא מדייק דאב קודם לבת – אלא דמקשן קסבר דכיון דלשיטתו משתעי והעברתם דיקא באח אין לאפוקי מקרא שום דין קדימה לגבי אב ולכן מצינן למימר לפום סברא בעלמא דאב קריב טפי וקודם אפילו לבת
- (ii) ועל זה משני תרצן
- (1) חלק א'
- (א) למקשן "דאימא" תיקשי דלא איצטריך קרא למילף העברה מן אח לבת כדאמרן דלהקדים בת לאח כבר ידעינן מהא דכתיב בת לפני אח ובשיטת ר' ישמעאל בר' יוסי קיימינן אשר קראי כסדרן כתיבי
- (2) חלק ב'
- (א) ואף בלא "והעברתם הוה מצי מקשן "דאימא" למיסמך על סברא דילי' למילף אשר אב קודם לבת
- (4) תוספות כמבואר במהרש"א
- (א) קשיא לרשב"ם
- (i) תיקשי למקשן "דאימא" דמאי אולמי' סברא דאב קודם לבת מן סברא אשר בת קודם לאב
- (ב) שיטת תוספות בד"ה אם כן
- (i) מקשן "דאימא" אכן קסבר דמקרא משתמע למידק אשר אב קודם לבת
- (ii) ותרצן משני אשר
- (1) חלק א'
- (א) למקשן "דאימא" תיקשי אשר העברה מן אח לבת לא מיקרי העברה – מטעם שהובא בתוספות ואינו מעניננו – שים לב דמהלך זו שונה קצת מן מהלך רשב"ם בדברי חלק א' דתרצן וטעמא דפליגי רשב"ם ותוספות בנקודה זו אינה נפקא מינה לעניננו
- (2) חלק ב'
- (א) ולכן מוכרח דקרא מילף הא גופא דאיכא העברה מן אב לבת בניגוד לשיטת "ואימא" אשר אב קודם לבת
- (5) מהרש"א
- (א) הילך עוד מהלך בדברי תרצן
- (i) חלק א' – בדרך רשב"ם לעיל
- (1) למקשן "דאימא" תיקשי אמאי איצטריך לקרא דוהעברתם דלמילף אשר בת קודם לאח כבר ידעינן דהרי קראי כסדרן כתיבי

(1) ולכן מוכרח דקרא מילף הא גופא דאיכא העברה מן אב לבת בניגוד לשיטת "ואימא" אשר אב קודם לבת

רשב"ם ד"ה ומשני

[דף קט עמוד ב] בד"ה ומשני וכי כו' דלכך הנו"ן תלויה וגם מדקרי ליה לוי כו' וכדכתב בד"ה ובני משה גרשום כו' עכ"ל כל זה ראייה דהאי בן מנשה מפרש לה בן משה מיהו הא דגרשום בן משה הוא לא הוה איצטריך לאתויי לכאורה מקרא דד"ה דבאורייתא מפורש דגרשום בן משה ואפשר משום דשם מפורש בני גרשום שבואל הראש דהיינו יהונתן ששב לאל כדלקמן לכך מייתי האי קרא דד"ה ודו"ק:

דף קי.

רשב"ם ד"ה אבוא דאימי'

[דף קי עמוד א] בד"ה אבוא דאימיה כו' יתרו הס"ד ואח"כ צ"ל הגה"ה ונראה בעיני דה"ג אלא אי אבוא דאימא מיוסף כו' יותר מיהונתן הגה"ה ואח"כ מ"ה פוטיאל כו' כצ"ל ואין הגה"ה זו מפרשב"ם ור"ל לפום הך סברא גריס אבוא דאימא בלא יו"ד והוה נמי ממש אבוא דאימא דהיינו אמה של אשת אליעזר והוה דור א' יותר רחוק מיהונתן משא"כ לפרשב"ם דאבוא דאימא ע"כ לאו ממש אלא דור ד' או ה' וק"ל:

(1) גמרא

(א) מפני שנשא משה בת יתרו ולא בת טובים נעשה בן בנו יהונתן – דור ד' ליתרו – כהן לפסל מיכה

1	יתרו
2	בת יתרו למשה
3	גרשום
4	יהונתן

(ב) קשיא

(i) מן דרוש מסוים נפקא לן אשר אלעזר אבי פינחס נשא בת יתרו ונמצא דפינחס דור ג' הי' ליתרו והי' קרוב ליתרו יותר מיהונתן

יתרו
בת יתרו לאלעזר
פינחס

(ג) תירוץ לפי גרסא דרשב"ם

(i) לפינחס הי' יתרון דהי' גם כן מן יוצאי יריכו של יוסף

(2) רשב"ם

(א) דהיינו

(i) או דאבוה דאימ' (של פינחס) ה' בן יתרו – ואימא דאימ' (של פינחס) היתה בת יוסף

1	יתרו	אבוה דאימ' בן יתרו ואימא דאימ' בת יוסף
2	בן יתרו (אבוה דאימ' דפינחס)	בת יוסף (אימא דאימ' דפינחס)
3	אם פינחס	
4	פינחס	

(ii) או דאבוה דאימ' (של פינחס) ה' בן יוסף – ואימא דאימ' (של פינחס) היתה בת יתרו

1	יוסף	אבוה דאימ' בן יוסף ואימא דאימ' בת יתרו
2	בן יוסף (אבוה דאימ' דפינחס)	בת יתרו (אימא דאימ' דפינחס)
3	אם פינחס	
4	פינחס	

(ב) קשיא

(i) אכתי לא ה' פינחס אלא דור ד' ליתרו בדומה ליהונתן

(ג) תירוץ

(i) לא דייקי בגמרא ואכן פינחס דור ה' ה' ליתרו

(3) מהרש"א – שיטת בעל הג"ה ברשב"ם

(א) אכן דייקי בגמרא דפינחס דור ה' ליתרו הוה דגרסינן בגמרא "דאימה" במקום "דאימ'" דהיינו – "אי אבוה דאימה" (של אם פינחס אשת אלעזר) ה' בן יוסף – אמה דאימה (של אם פינחס אשת אלעזר) היתה בת יתרו

1	יוסף	יתרו
2	בן יוסף (אבוה דאימה דאשת אלעזר)	בת יתרו (אימא דאימה דאשת אלעזר)
3	אם אשת אלעזר	
4	אשת אלעזר אם פינחס	
5	פינחס	

(ב) אי אבוה דאימה (של אם פינחס אשת אלעזר) ה' בן יתרו – אמה דאימה (של אם פינחס אשת אלעזר) היתה בת יוסף

1	יתרו	יוסף
2	בן יתרו (אבוה דאימה דאשת אלעזר)	בת יוסף (אימא דאימה דאשת אלעזר)
3	אם אשת אלעזר	
4	אשת אלעזר אם פינחס	
5	פינחס	

דף קי:

רשב"ם ד"ה ששב

בד"ה ששב לא-ל כו' שגלה מטה דן ופסלו כו' בגין חיי וכיון שעמז דוד כו' הד"א כצ"ל והוא מלשון ירושלמי וק"ל:

גמרא פשוט נבילתא

גמ' פשוט נבילתא כו' כצ"ל בגמרא ובפרשב"ם ובתוספות וק"ל:

דף קי:

רשב"ם ד"ה אמר לי' אביי ורשב"ם ד"ה אמר לי' רב פפא

[דף קי עמוד ב] בפרשב"ם בד"ה א"ל אביי כו' והכי איבעי ליה למכתב איש כי ימות וזרע אין גו' עכ"ל דקדק לפרש בדברי אביי הכא וכן לקמן דלא ה"ל למכתב רק וזרע אין לו גו' משום דודאי לפי סברת אביי לא איצטריך לאשמועינן דבת נמי בת ירושה היא כדמסיק אביי והיא מוכל בת יורשת נחלה נפקא אבל בדברי רב פפא דקדק לפרש למכתב לבנו ולבתו אבל וזרע אין לו וגו' ודאי דלא ה"מ למכתב דא"כ לא הוה ידעינן דבת יורשת נחלה כלל ולא הוה מוקמינן ליה אלא בבן ומיהו מה שפירש בדבור הזה וסד"א היכא דלית בן ונתתם את נחלתו לאחיו לו גו' כו' ה"נ אין בתו יורשתו דאין כו' עכ"ל אין זה לפי סברת אביי דודאי בת נמי בת ירושה היא ולא איצטריך כלל האי קרא דהכא אלא להקדים בן לבת אלא לפי מה שהבין רב פפא בדברי אביי דליכא קרא דבת נמי בת ירושה היא פירש כן ודו"ק:

בד"ה אמר ליה רב פפא כו' ומשום דאתא קרא לאשמועינן כדרבי לא הוה מצי למכתב לבנו ולבתו כו' עכ"ל לפי מה שפירש רשב"ם לעיל דירושת הבן דריש ליה רבי מהכא ושלא כדברי התוספות שכתבו דרבי דמוקי והעברתם שאין לך מעביר כו' אין זה צורך שום דרשה קשה דה"ל לרב פפא להקשות הכא בפשיטות {(דא"כ)} {דאי נמי} בת נמי בת ירושה היא איצטריך למכתב והעברתם כדרבי ואביי נמי דמשני כפי' רשב"ם דבת ישנה בכלל ירושה וה"מ למכתב וזרע אין וגו' כו' הא איצטריך למכתב והעברתם גו' לכדרבי ללמוד מיניה ירושת הבן מן האם וי"ל דודאי אי אשמועינן הכא דבת נמי בת ירושה היא שפיר כתב לה בלישנא דוהעברתם למילף מיניה ג"כ ירושת הבן מן האם אבל כיון דכבר כתיב דבת נמי בת ירושה היא לא ה"ל למכתב הכא ונתתם את נחלתו לבתו לאשמועינן דבת נמי יורשת היא אלא ה"ל למכתב דבן יורש אמו וק"ל:

(1) הקדמה א'

(א) במדבר כז

(i) איש כי ימות ובן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו ואם אין לו בת ונתתם את נחלתו לאחיו

(ב) במדבר לו

- (i) וכל בת יורשת נחלה ממטות בני ישראל לאחד ממשפחת בית אביה תהי' לאשה למען ירשו בני ישראל איש נחלת אבותיו
- (2) הקדמה ב'
- (א) ברייתא דף קט':
- (i) רבי
- (1) בכולן נאמר בהן נתינה וכאן [בקרא דוהעברתם] נאמרה בהן העברה
- (2) שאין לך שמעביר נחלה משבט לשבט אלא בת
- (ב) רשב"ם דף קט': ד"ה הואיל
- (i) מן דיוק זה יליף רבי דבעל יורש את אשתו ובן יורש את אמו
- (ג) תוספות דף קי. ד"ה טעמא
- (i) רבי לא יליף שום דין מן והעברתם ולא כיוון אלא למימר אשר לשון העברה מתאים לירושת בת כיון דעל ידי ירושה זו יכול להיות העברה מן שבט לשבט
- (3) גמרא דף קי.
- (א) בנים קודמים לבנות דכתיב איש כי ימות ובן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו – טעמא דאין לו בן הא יש לו בן בן קודם
- (4) שקלא וטריא דאביי ורב פפא אשר יבארו אותו רשב"ם ותוספות להלן
- (א) קשיא א' דרב פפא
- (i) אימא דלא מילף קרא אלא דבת תירות בדאיכא בת וליכא בן – ולא משתעי קרא באופן דאיכא בן ובת ויכול להיות דיירתון כחדא
- (ב) תירוצ' א' דאביי
- (i) אלו בדאיכא בן ובת יירתון כחדא לא איצטריך קרא לאשמועינן דהיכא דלית אלא חד לירתניהו לכולהו נכסי
- (ג) קשיא ב' דרב פפא
- (i) ודלמא הא קא משמע לן דבת נמי בת ירושה היא
- (ד) תירוצ' ב' דאביי
- (i) ההוא מכל בת יורש נחלה נפקא
- (5) הקדמה לפירוש רשב"ם על תירוצ' א' דאביי כמבואר במהרש"א ד"ה אמר לי' אביי
- (א) בתחלה מפרש רשב"ם תירוצ' א' דאביי באופן דבקושטא כיוונה אביי
- (ב) לאחר כך מבאר רשב"ם טעות דרב פפא בהבנת תירוצ' א' דאביי ואשר בגלל טעות זה מקשה רב פפא קושיא ב' שלו לתירוצ' א' דאביי
- (6) רשב"ם – תירוצ' דאביי באופן דבקושטא כיוונה אביי
- (א) תירוצ' דאביי
- (i) בן ובת תרוייהו "זרעו" דמוריש הויין

(ii) ואלו בן ובת יורשין כחדא ולית חילוק ביניהון – אז במקום למיכתב "איש כי ימות ובן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו ואם אין לו בת ונתתם את נחלתו לאחיו" – הויא לה לקרא למיכתב "איש כי ימות וזרע אין לו ונתתם את נחלתו לאחיו"

(iii) אלא מוכרח אשר בת לא יורשת בשווה עם הבן ואיצטריך קרא למילף אשר מכל מקום היכא דליכא בן מעבירין כל הנחלה לבת

(ב) שאלה

(i) אמאי לא חשש אביי דדלמא בן ובת חולקין בשווה ולא מצי קרא למיכתב "וזרע אין לו" כיון דצריכה קרא למילף הא גופא אשר בת נכללת בדין "זרע" ויש לה תורת ירושה

(ג) תשובה

(i) אביי כבר אסיק אדעת' אשר מן "וכל בת יורשת נחלה" ידעינן אשר בת הרי היא בת ירושה

(7) רשב"ם – תירוץ א' דאביי לפי הבנת רב פפא

(א) רב פפא לא הבין אשר אביי על "וכל בת יורשת נחלה" סמך למילף אשר בת הרי היא בת ירושה ולכן סבר רב פפא דלא יתכן אשר אביי בתירוץ כיוון למימר אשר אלו חולקין בשווה הוה לה לקרא למיכתב "איש כי ימות וזרע אין לו"

(ב) ולכן חשב רב פפא בטעות אשר בתירוץ אמר אביי דאלו בן ובת חולקין בשווה לא הוה לה לקרא למישתעי בהעברת נחלה באופן דליכא בן ואיכא בת אלא הוה לה לקרא למיכתב "ואיש כי ימות ונתתם נחלתו לבנו ובתו"

(ג) ולכן מקשה רב פפא לאביי בקושיא ב' ככה

(i) לעולם אימא לך אשר בן ובת חולקין בשווה

(ii) ואף על פי כן לא מצי קרא למיכתב "ונתתם נחלתו לבנו ולבתו" כיון דאיצטריך "והעברתם" למילף אשר בת ירושה היא אפילו באופן דליכא בן ואשר על ידי ירושתה מעבירים כל הנחלה מן שבט לשבט

(ד) ומתרץ אביי אשר ההוא מוכל בת יורשת נחלה נפקא

(8) מהרש"א בד"ה אמר לי' רב פפא

(א) קשיא לשיטת רשב"ם דקבענו דאית לי' אשר לרבי דורשין ירושת הבן מאמו מן והעברתם

(i) לאביי

(1) דמפיק מן וכל בת יורשת נחלה אשר בת הרי היא בת ירושה ויליף דבן ובת אינן שוין דאי לאו הכי לא הוי לי' למיכתב והעברתם אלא הוי לי' למיכתב "איש כי ימות ואין לו זרע ונתתם"

(2) תיקשי דהרי אכתי איצטריך למיכתב והעברתם כדרבי למילף ירושת הבן מאמו

(ii) ולרב פפא תיקשי דהוה לי' להקשות לאביי בפשיטות דלעולם אימא לך אשר בן ובת יורשין בשוה וליכא למיכתב ונתתם את נחלתו לבנו ולבתו דאכתי איצטריך והעברתם כדרבי למילף ירושת הבן מאמו

(ב) תירוץ

(i) חלק א'

(1) לא הוה סמך קרא על והעברתם למילף ירושת הבן מאמו גרידא דעדיף הוה לה לקרא למילף ירושת בן מאמו בהדיא

(2) ברם אלו איצטריך והעברתם למילף אף ירושת הבת מובן אשר סמיך קרא על והעברתם למילף בקיצור בין ירושת הבת בין ירושת בן מאמו

(ii) חלק ב'

(1) ולכן

(א) לאביי נחא דליכא למימר דאיצטריך והעברתם כדרכי דהרי דין ירושת הבת כבר מפיק אביי מן וכל בת ירושת נחלה

(ב) לרב פפא מוכרח לי' להקשות דאיצטריך והעברתם לדין ירושת הבת דבלאו הכי לא הוי מצי למילף ירושת הבן מאמו מן והעברתם

תד"ה האיש את אמו

תוס' בד"ה האיש את אמו כו' בין לירש בין להוריש דמ"ל זכרים ומ"ל נקבות כו' עכ"ל בנקבות לירש נמי נסבת נחלה ע"י בעלה מ"מ בירושה גופה אם לא תנשא אח"כ לבעל שהוא משבט אחר לא תסוב הנחלה משא"כ בבן דבירושה גופה מוסב נחלת האם וק"ל:

דף קיא.

תד"ה קל וחומר לשכינה

[דף קיא עמוד א] בד"ה ק"ו לשכינה כו' ועוד אמר בספרי כו' ואמשה רבינו אמאי נקט י"ד ודוחק כו' היינו הקדוש ברוך הוא כו' עכ"ל ר"ל דמלך וכהן גדול משמע דכולה אמשה קאי ולא אקב"ה והוא סתירה לפי' ר"ת ומיהו לא ניתא להו לפרש דנקט י"ד משום מלך וכ"ג ז' משום כל חד דאם כן תקשי נמי אין זה ק"ו דמן הדין יש להיות כך ודו"ק:

(1) גמרא

(א) "ויאמר ה' אל משה ואביה ירק בפני' הלא תכלם שבעת ימים" קל וחומר לשכינה י"ד יום

(ב) אלא דיו לבא מן הדין להיות כנדון

(2) תוספות כמבואר במהרש"א

(א) קשיא

(i) מנא להו דע"י קל וחומר בלי דיו הוי אמינא דתכלם דיקא י"ד יום

(ב) תירוצ' דרבינו תם

(i) שכינה הקפידה במרים

(ii) וכיון דאב ואם יש לכל אחד ה' חלקים בולד ולשכינה איכא י' חלקים וכלימה דאב ואם ז' יום מובן דכלימה דשכינה איצטריך לב' פעמים ז' יום דהיינו י"ד יום

(ג) קשיא א'

(i) אם כן מן הדין צריכה י"ד יום בחשבון ולא צריכין לקל וחומר

(ד) קשיא ב'

(i) בספרי איתא דדיקא משה הקפיד בה ולא שכינה

(3) מהרש"א

(א) קשיא

(i) הרי איתא עוד בספרי דהקפדה היתה מאת משה בתור מלך וכהן גדול

(ii) וא"כ אמאי לא מתרצי דתכלם ז' יום למלך וז' יום לכהן גדול

(ב) תירוצ

(i) אכתי תיקשי דמן הדין צריכה י"ד יום בחשבון ולא צריכין לקל וחומר

תד"ה מקיש

בד"ה מקיש מטה כו' והא דדרשי' נמי וירש כו' הוה מוקמינן בבן הבן דוקא כו' עכ"ל ר"ל אבל בת הבן וכל אינך דלקמן לא הוה ידעינן אפי' לירש אי לאו בן אין לו עיין עליו {ובת אין לו} ולא הוה מקשינן ירושה שניה לראשונה לענין להקדים בן הבת לבת הבן אלא לענין שירש בן הבן אבל בת הבן לא תירש כלל אי לאו בן אין לו עיין עליו {וכן בן הבת ובת הבת לא ירשו כלל אי לאו בת אין לו} ודנקט לקמן גבי דרשת בן אין לו עיין כו' נמי בן הבן אגב אחריני נקט ליה דבן הבן שפיר שמעינן ליה מהיקשא דירושא שנייה לראשונה ובגליון תוספות מצאתי וז"ל אכתי אמאי איצטריך אין לו דבת למשמוש נילף לה ממשמוש דבן בהיקשא דמטות כו' ודו"ק:

(1) תוספות – שיטת ר"י

(א) "ממטות" מקיש נכסי אם לנכסי אב למילף דבן קודם לבת בנכסי אם – בן דינה קודם לבת דינה בנכסי דינה – כעין דבן קודם לבת בנכסי אב

(ב) מן היקש ירושה שני' לירושא ראשונה דמבוסס על "וירש אותה" ילפינן דבן קודם לבת בנכסי אבי אם – דהיינו כשמת דינה בת יעקב ולאחר כך מת יעקב אז נכסי יעקב ממשמשין בקבר דינה ומורישה דינה לנכסי יעקב לבן דינה שהוא קודם לבת דינה

(2) ברייתא בדף קטו. כמבואר בתוספות

(א) "בן אין לו" מילף אשר בן הבן ובת הבן יורשין במשמוש בקבר בן שמת מכבר

(ב) "בת אין לו" מילף אשר בן הבת ובת הבת יורשין במשמוש בקבר בת שמתה מכבר

(3) תוספות

(א) קשיא

(i) כבר קבענו דילפינן מן וירש אותה והיקש ירושה שני' לירושא ראשונה אשר נכסי יעקב ממשמשים בקבר דינה לטובת בן דינה (בן הבת) ובת דינה (בת הבת) וכל שכן דאיכא משמוש לבן הבן ובת הבן

(ב) תירוצ כמבואר במהרש"א

- (i) מן וירש אותה והיקש ירושה שני' לירושה ראשונה לא ילפינן בתחלה אלא דבן הבן יורש במשמוש
- (ii) לכן איצטריך "אין לו" דבן למילף אשר בת הבן נמי יורשת במשמוש ואיצטריך בת אין לו למילף אשר בן הבת ובת הבת נמי יורשין במשמוש
- (iii) והשתא מצינן לאוקי היקש דירושה שניה לירושה ראשונה למילף גם כן דבן דינה קודם בנכסי יעקב לבת דינה ומכל שכן דבן הבן קודם לבת הבן
- (4) המשך מהרש"א
- (א) קשיא
- (i) אם כן למה קתני בברייתא אשר מן "אין לו" ילפינן משמוש גם כן לבן הבן
- (ב) תירוץ
- (i) "אגב אחריני נקט לה"
- (ג) קושיית גליון
- (i) אמאי איצטריך אין לו דבת למילף משמוש לבן הבת ובת הבת
- (ii) כיון דמן היקש דירושה ראשונה ומבן אין לו כבר ילפינן משמוש לבן הבן ובת הבן מצינו למיסמך על ממשות דמקיש נכסי אם לנכסי אב למילף משמוש אף לבן הבת ובת הבת

דף קיא:

בא"ד ולמאן דדריש

[דף קיא עמוד ב] בא"ד ולמאן דדריש בעל משארו איצטריך לעבור עליו בב' לאויין כו' עכ"ל רצונם לומר דלמאן דלית ליה ירושת הבעל אלא מדאיצטריך לא תסוב שני פעמים כדלקמן איצטריך שפיר לא תסוב ב' פעמים אחד ללאו בהסבת הבן ואחד ללאו בהסבת הבעל ואי לאו הכי לא הוה ידעינן כלל ירושת הבעל אבל למאן דדריש ירושת הבעל משארו ע"כ בלאו דלא תסוב אחד הוה ידעינן שפיר הסבת בעל כמו בבן ולא איצטריך ב' לא תסוב אלא לעבור ב' לאויין בכ"א משניהם וק"ל:

רשב"ם ד"ה מפסקי קראי

בפרשב"ם בד"ה מספקא קראי כו' והקרוב אליו שהוא מאוחר אתה עושה מוקדם עכ"ל בגליון אף על גב דלרבא נמי הקרוב אליו קאי אדלעיל ל"ק ליה אלא לאביי דצריך לאוקמא שארו אדלבתריה והקרוב אליו אדלעיל ומפסיק באמצע הציווי ושדי נמי למ"ד דלשארו על הקרוב עכ"ל הגליון והוא דחוק ול"נ דהקרוב אליו קאי שפיר אשארו דסמיך ליה לרבא דאשתו נקראת קרובה כדדרשינן כי אם לשארו הקרוב גו' אין שארו אלא אשתו ורשב"ם שפירש נמי

בברייתא והאי דכתיב הקרוב אליו מסקנא דההוא קרא הוא דכתיב ואם אין אחין כו' היינו לאביי אבל לרבא לא קאי אדלעיל ודו"ק:

- (1) קרא
(א) ואם אין אחים לאביו ונתתם את נחלתו לשארו הקרב אליו ממשפחתו וירש אותה
(2) ברייתא
(i) שארו זו אשתו ללמד דאיש יורש את אשתו
(3) גמרא
(א) קשיא
(i) לכאורה מילף קרא בהיפוך אשר אשה יורשת את בעלה
(ב) תירוצ דאביי כמבואר ברשב"ם
(i) הכי פירושו דקרא: ואם אין אחים לאביו ונתתם את נחלתו להקרוב אליו ממשפחתו – שארו וירש אותה
(4) רשב"ם – ביאור תירוצ דאביי
(i) בתחלה מילף קרא "ונתתם את נחלתו להקרוב אליו ממשפחתו" ובסוף מילף קרא מילתא אחריתי אשר "שארו וירש אותה"
(5) המשך דגמרא
(א) קושיית רבא
(i) אביי מפסיק לקראי דמעתיק שארו לסוף קרא ומעתיק "ונתתם" לתחלת קרא
(ב) אלא אמר רבא
(i) פרשהו לקרא ככה: ונתתם את נחלת שארו לו וירש אותה
(6) גליון
(א) קשיא
(i) לאן אוקמי' רבא ל"הקרוב אליו"
(ב) תירוצ
(i) הכי אוקים רבא לקרא: ואם אין אחים לאביו הקרוב אליו ממשפחתו ונתתם את נחלת שארו לו
(ג) קשיא
(i) הלא אף רבא מפסיק לקראי דהרי מעתיק ונתתם
(ד) תירוצ
(i) אין הכי נמי אשר אף רבא מפסיק לקראי אבל אביי בנוסף מפסיק לציווי "ונתתם" לאוקמה על "הקרוב" ולא על "שארו"
(7) מהרש"א
(א) תירוצו דגליון דחוק
(ב) תירוצ לקושיות גליון

(i) הכי אוקמה רבא לקרא: ונתתם את נחלת שארו הקרוב אליו ממשפחתו לו וירש אותה

(8) המשך מהרש"א

(א) רשב"ם – באמרו אשר בתחלה מילף קרא "ונתתם את נחלתו להקרוב אליו ממשפחתו" ובסוף מילף קרא מילתא אחריתי אשר "שארו וירש אותה" – מנמק שיטת אב"י ולא שיטת רבא

תד"ה לו משפט הבכורה

תוס' בד"ה לו משפט הבכורה השתא לא שייך למפרך אפילו בלא הנך קראי כו' עכ"ל דהכי משמע להו דלרבא לא קאי דרשה דאב"י ודרב נחמן ב"י מדקאמר אלא אמר רבא כו' אבל לרב נחמן ב"י קאי דרשה דאב"י ולא קאמר אלא אמר רב נחמן ב"י ובגליון הקשה ר"א כיון דמאוננו ולא אונה ממעטינן אלמון שנשא בתולה ומהשתא מאשר ימצא לו נמעט אפי' בחור שנשא בתולה ונראה דלעולם הוה מוקמינן ליה בבחור שנשא אלמנה דלא שמעינן ליה מאלמון שנשא בתולה דה"א היכא דהוי אוננו אף על גב דלא הוה אונה ה"א נוטל פי שנים דמגו דשקיל דידיה שקיל דידיה עכ"ל גליון וק"ל:

תד"ה הוא יורש

בד"ה הוא יורש כו' דמדקפיד בסבת הבעל ולא קפיד כו' עכ"ל דמאן דיליף ליה ירושת הבעל משארו ודאי דאיכא הסבה בירושת הבעל כמו בבן ואיכא לאוקמא לא תסוב אתרוייהו כמ"ש לעיל דתרוייהו משמע מיניה אבל הסבת האשה ודאי דלא משמע בהני קראי דהסבה ודו"ק:

דף קיב.

תד"ה אימא דנפלה

[דף קיב עמוד א] בד"ה אימא דנפלה כו' תימה כו' הל"ל דפנחס ויאיר ירשו מאמם כו' עכ"ל ר"ל דודאי מעיקרא דפריך דלמא דזבין מזבן דאתא קרא להראות עושרם הל"ל נמי דפנחס ויאיר ירשו מאמם כו' אלא דגדולה מזו יש להקשות דאיכא למימר דקרא לאו בירושה כלל משתעי כפרשב"ם מיהו השתא נמי דמשני ליה דזבין מזבן לא מצית אמרת כו' מ"מ כיון דאכתי לא מיתרצי מירשו מאמם ואתי קרא להראות עושרם ל"ל לדחוק עצמו למפרך משדה חרמים ודו"ק:

(1) גמרא – לימודים דבעל יורש את אשתו

(א) לימוד א'

(i) כתיב "ואלעזר בן אהרן מת ויקברו אותו בגבעת פנחס בנו" – וכי מנין ה' לו לפנחס שלא ה' לו לאלעזר

- (ii) אלא מלמד שנשא פנחס אשה ומתה וירשה – הרי דבעל יורש את אשתו
(ב) לימוד ב' – "ואומר"
- (i) ושגוב הוליד את יאיר ויהי לו עשרים ושלוש ערים בארץ הגלעד – וכי מנין ה' לו ליאיר שלא
ה' לו לשגוב
- (ii) אלא מלמד שנשא יאיר אשה ומתה וירשה – הרי דבעל יורש את אשתו
- (2) גמרא
- (א) שאלה
- (i) אמאי איצטריך ללימוד ב'
- (ב) תשובה
- (i) משום דקשה לראי' מן פינחס דדלמא
- (1) אלעזר הוא דנסיב איתתא אם פינחס ומתה ואלעזר לא ירש לנכסים משום דבקושטא בעל
אינו יורש את אשתו אלא פינחס ירש לנכסים מאמו אשת אלעזר
- (2) וקמ"ל קרא דבן יורש את אמו
- (ג) קשיא
- (i) אף ללימוד ב' תיקשי דנימא דירש יאיר לנכסים מאמו אשת שגוב וקמ"ל דבן יורש אמו
- (ד) תירוצ'ן
- (i) אם כן תרי קראי למה לי למילף דבן יורש את אמו – אלא מוכרח דחד מהני קראי מלמד דבעל
יורש את אשתו
- (ה) קשיא כמבואר במהרש"א
- (i) מנא לך דהני קראי אתי לאשמועינן דיני ירושה כל עיקר
- (ii) נימא דפינחס ויאיר קנו להני נכסים ולא אתא קרא אלא להראות עשרם של פינחס ושל יאיר
- (ו) תירוצ'ן
- (i) אלו קנה פינחס לנכסיו היו חוזרין ביובל ולא ה' פינחס קובר בהן את אלעזר
- (ז) קשיא
- (i) ודלמא שדה חרמים היו וכו'
- (3) תוספות
- (א) במקום להקשות בדוחק אשר דלמא שדה חרמים היו
- (ב) הוה לה לגמרא להקשות דנימא אשר פינחס ויאיר בקושטא ירשו נכסיהם מאמם ואל תיקשי דתרי
קראי למה לי למילף דבן יורש את אמו דתריץ דאכן לא משמיענו קראי שום דין ירושה אלא אתי
להראות עשרם
- (ג) מהרש"א
- (i) שאלה
- (1) כשהקשו בגמרא לעיל דיכול להיות דקראי לא אתי אלא להראות עשרם ובקושטא קנו
נכסיהם אמאי לא אמרו דבקושטא ירשו נכסיהם כל אחד מן אם שלו

- (1) עדיף להו להקשות דלמא לא ירשו נכסיהם כל עיקר
(2) ברם – לאחר דמסקי בגמרא דלא יתכן דקנו נכסיהם דאם כן נכסי פינחס היו חוזרין ביובל –
הוצרכו תוספות בקושייתן להניח דירשו נכסיהם מאמם

תוספות בא"ד ונראה לר"י

בא"ד ונראה לר"י כו' וה"פ דברייתא כו' תקנתא לנחלת האם וכ"ת כו' ומיתורא
דקרא כו' עכ"ל יש לדקדק דמ"מ מה השיב אביי לרב פפא דכיון דהתנא גופיה
אית ליה דמצינן למימר דלא אתא קרא למיעבד תקנתא אלא לנחלת האב אף על
גב דכתיב יורשת ב' מטות א"כ מיתורא דקרא נמי לא שמעי' מידי דהא איכא
למימר כקושיית התנא לעבור בב' לאוין וקראי דפנחס ויאיר איכא למימר
כקושיית דרב פפא דאתי קראי להראות עושרם וי"ל דודאי התנא סמך עיקר
מלתא איורשת ב' מטות דמשמע דאתי קרא למעבד תקנתא נמי לנחלת האם
אלא לרווחא דמלתא קאמר הכי וכ"ת בסבת הבן כו' ת"ש לא תסוב כו' ולית לן
לדחוקי במלתיה כיון דאיכא נמי יתורא דקראי ודו"ק:

בסיוע אליעזר מנחם פאלגער

(1) הקדמה א' - קראי

(א) וכל בת יורשת נחלה ממות בני ישראל לאחד ממשפחת בית אביה תהי' לאשה למען יירשו בני
ישראל איש נחלת אבותיו

(ב) לא תסב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה כי איש בנחלת בית אבותיו ידבקו בני ישראל

(ג) ולא תסב נחלה ממטה למטה אחר כי איש בנחלתו ידבקו מטות בני ישראל

(2) הקדמה ב'

(א) "ממטות" בפסוק א' ילפינן דקראי איירי בין באשה שהיא בת ירושה בנחלת אב בין באשה שהיא בת
ירושא בנחלת אם

(3) הקדמה ג'

(א) שאלה

(i) באיזו אופן יכול להיות סבת נחלה על ידי אשה בת ירושה מן שבט ראובן שנישאת לבעל מן
שבט שמעון

(ב) תשובה

(i) או בסבת בן אם תירש נחלה שלה לבנה מן שבט שמעון

(ii) או בסבת בעל אם תירש נחלה שלה לבעלה מן שבט שמעון

(4) הקדמה ד'

(א) ברייתא דר' ישמעאל

(i) חד מהני תרי קראי דלא תסב מוכרח דבסבת בעל איירי – דלכאורה לא יתכן אשר תרי קראי
בסבת בן משתעי – ומזה מוכיח ר' ישמעאל דבעל יורש את אשתו

(ii) ומוכיח עוד דבעל יורש את אשתו מקראי לגבי פינחס ויאיר – פרטי לימודים אלו וגם פירכא ללימודים אלו דדלמא אתי קראי "להראות עשרם" – אינן מעניננו עכשיו

(5) הקדמה ה'

(א) קשיא דרב פפא

(i) דלמא קראי תרוייהו אתי לסבת הבן לעבור עליו בב' לאוין ולכן ליכא יתורא למילף דבעל יורש את אשתו

(6) גמרא לפי ביאור ר"י בתוספות

(א) תירוצ דאביי לקושיא דרב פפא

(i) קראי דלא תסב אתי למילף אשר אשה צריכה לעשות תקנתא מסוימת לגבי הסבה – ומטעם שאינה מעניננו אותה תקנתא אין לה מקום בנחלת אם אלא בסבת בעל

(ii) הרי קבענו דברייא אית לה דבעל יורש את אשתו

(7) המשך תוספות על כוונה דברייא לפי ביאור דאביי

(א) קשיא

(i) דילמא – למרת ההיקש – לא מילפי קראי לעשות תקנתא אלא בנחלת אב דלנחלת אב בסבת בן נמי שייך תקנתא – ולכן לית להוכיח מן ההיקש אשר בעל יורש את אשתו

(ב) תירוצ

(i) אין הכי נמי אבל מכל מקום מצי אביי סמך על יתורא להוכיח אשר חז קרא מוכרח דאיירי בסבת בעל

(8) מהרש"א

(א) קשיא להמשך תוספות

(i) הרי קבענו לרב פפא דיכול להיות דהני קראי תרוייהו בסבת בן משתעי לעבור עליו בב' לאוין

(ii) וגם ליכא למימר אשר אביי אקראי דפינחס ויאיר סמך דהרי קבענו דיכול להיות דהני קראי אתי דיקא להראות עשרם

(ב) תירוצ

(i) אביי מפרש דברייא בעיקר סומכת על "ממטות" ותקנתא בנחלת אם וכו'

(ii) ומפרשי תוספות לרווחא דמילתא אשר אף אלו לית למייתי ראי' זו ממטות מכל מקום מצינו למיסמך קצת על יתורא וכו' הגם דאיתנהו פירכות כדאמרן

דף קיב:

רשב"ם ד"ה דמנסבין לה

[דף קיב עמוד ב] בפרשב"ם בד"ה דמנסבין לה כו' דבשלמא נחלתם מאביה לא מיעקרא כו' ואף על גב דמעיקרא היתה משבט ראובן כו' עכ"ל רצה לומר דהא לא הוצרך לאוקמא בכה"ג דמנסבין לה לגברא דאבוה משבטא דאבוה

ואימיה משבטא דאימא אלא משום נחלת האם אבל משום נחלת אביה ניהא ליה בלאו הכי והיינו כפרשב"ם דבשלמא נחלתם מאביה לא כו' ודו"ק:

תד"ה ה"ג רבינו תם ותוספות בא"ד ועוד

תוס' בד"ה ה"ג ר"ת כו' דלפי' הקונטרס לא א"ש אמאי קרי' הך בסבת הבן והך בסבת הבעל כו' עכ"ל באמת כבר הרגיש רשב"ם בזה ופי' לפי גירסתו ושיטתו דברייתות דתרוייהו תנו בין בסבת הבן ובין בסבת הבעל ולא תני חדא בסבת הבן וחדא בסבת הבעל ולכך לא גרס הכא פסקא תניא בסבת הבן וגרס נמי לקמן תניא אידך כמ"ש מהרש"ל אלא שהתוס' לא משמע להו הא דקאמר תניא בסבת הבן ותניא בסבת הבעל דאתרוייהו קאי אלא משמע דחדא מינייהו איירי בסבת הבן וחדא בסבת הבעל ודו"ק:

בא"ד ועוד דלפ"ה המ"ל נמי דכ"ע מיהת קרא קמא בסבת הבן כו' עכ"ל גם בזה פי' רשב"ם דמוקי מסברא לקרא קמא בסבת הבן דקריב ליה טפי מבעל כו' מיהו היינו דוקא לתנא בתרייתא אבל לתנא קמייתא כיון דע"כ לית ליה האי סברא מדקאמר אקרא קמא או אינו אלא בסבת הבעל כו' ה"ל לתלמודא נמי לפרש דלכ"ע מיהת קרא קמא בסבת הבן משמע כדמפרש ליה לקרא בתריה דלכ"ע בסבת הבעל משום דתנא בתרייתא לא ס"ל הך דרשה דאחר מיהו הרי"ף והרא"ש הביאו תניא אידך כו' דהיינו ברייתא בתרייתא וכגירסת רשב"ם וסיימו בדבריהם דבן לאו אחר הוא והוא תמוה לכאורה דלגירסת רשב"ם ודאי משמע לתנא בתרייתא דמשום דאייתר ליה קרא תנינא מוקי ליה בסבת הבעל ולא משום דבן לאו אחר הוא וכפי' רשב"ם ויש ליישב דאי למאי דמסיק לה לתנא קמייתא משום דבן לאו אחר הוא ה"נ אית לן למימר הכי לתנא בתרייתא ולרווחא דמלתא קאמר הכי דמשום יתורא נמי אתי לסבת הבעל ודו"ק:

(1) הקדמה א'

(א) קרא א' – ממטה אל מטה

(i) לא תסב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה כי איש בנחלת בית אבותיו ידבקו בני ישראל

(ב) קרא ב' – ממטה למטה אחר

(i) ולא תסב נחלה ממטה למטה אחר כי איש בנחלתו ידבקו מטות בני ישראל

(2) הקדמה ב'

(א) עיין בדבורים דלעיל למשמעות סבת בן וסבת בעל

(3) הקדמה ג'

(א) ב' ברייתות דבטבלא זו עוסקין באיזו קראי משתעי בסבת בעל ובאיזו קראי משתעי בסבת בן ובביאור שלהן פליגי רשב"ם ורבינו תם

ברייטא ב'		ברייטא א'		
קרא ב'	קרא א'	קרא ב'	קרא א'	
"למטה אחר"	"ממטה אל מטה"	"למטה אחר"	"ממטה אל מטה"	
בעל	בן	בעל	בן	שיטת רשב"ם
בעל	בן	בעל	בעל	שיטת ר"ת

(4) הקדמה ד' – ברייטא א' אליבא דרשב"ם

(א) קרא ב' על כרחק דמשתעי בבעל – בתחלת סוגיין אכתי לא הוברר טעמא דמוכרח דמשתעי בבעל אבל בסוף מסקי אשר "אחר" בקרא ב' משמעו בעל

(ב) קרא א' מוכרח דבבן משתעי כדי דלא ליהוי יתורא

(ג) שים לב

(i) דלא יתכן אשר ברייטא א' על איזו סברא סומכת לקבוע אשר קרא א' בבן משתעי דאלו כן לא הויא ברייטא צריכה למיסמך על יתורא לקבוע אשר קרא א' בבן משתעי

ברייטא ב'		ברייטא א'		
קרא ב'	קרא א'	קרא ב'	קרא א'	
"למטה אחר"	"ממטה אל מטה"	"למטה אחר"	"ממטה אל מטה"	
בעל	בן	בעל (מדכתיב אחר)	בן (דאי בבעל איכא יתורא)	שיטת רשב"ם

(5) הקדמה ה' – ברייטא א' אליבא דרבינו תם

(א) קרא ב' מוכרח דאיירי בסבת בעל – בתחלת סוגיין אכתי לא הוברר טעמא דמוכרח דמשתעי בבעל אבל בסוף מסקי אשר "אחר" בקרא ב' משמעו בעל

(1) קרא א' מוכרח דגם כן בבעל משתעי ולא איכפת לן דהויא יתורא

ברייטא ב'		ברייטא א'		
קרא ב'	קרא א'	קרא ב'	קרא א'	
"למטה אחר"	"ממטה אל מטה"	"למטה אחר"	"ממטה אל מטה"	
בעל	בן	בעל (מדכתיב אחר)	בן (דאי בבעל איכא יתורא)	שיטת רשב"ם
בעל	בן	בעל (מדכתיב אחר)	בעל (ברייטא א' לא חיישי ליתורא)	שיטת ר"ת

(6) הקדמה ו' – ברייטא ב' בין לרשב"ם בין לרבינו תם

(א) קרא א' על כרחק דמשתעי בבן מצד סברא דמייתי רשב"ם

(ב) קרא ב' מוכרח דבבעל משתעי כדי דלא ליהוי יתורא

ברייטא ב'		ברייטא א'		
קרא ב'	קרא א'	קרא ב'	קרא א'	
"למטה אחר"	"ממטה אל מטה"	"למטה אחר"	"ממטה אל מטה"	
בעל (דאי בבן איכא יתורא)	בן (סברא)	בעל (מדכתיב אחר)	בן (דאי בבעל איכא יתורא)	שיטת רשב"ם
בעל (ברייטא ב' חיישי ליתורא)	בן (סברא)	בעל (מדכתיב אחר)	בעל (ברייטא א' לא חיישי ליתורא)	שיטת ר"ת

(2) גמרא

(א) קשיא

(i) דכולי עלמא קרא ב' בבעל איירי – מאי משמע

(ב) תירוץ

(i) "אחר" בקרא ב' משמעו בעל

(3) עכשיו

- (א) בין לרשב"ם בין לר"ת אי אפשר לאוקמה לקשיא זו לברייתא ב' דהרי רשב"ם ורבינו תם ס"ל תרוייהו דברייתא ב' אוקמה לקרא ב' בבעל משום דמסברא ידעינן דקרא א' בבן איירי ודלכן מוכרח דקרא ב' בבעל איירי כדי דלא ליהוי יתורא
- (ב) ומוכרח אשר קושיא דגמרא על ברייתא א' נחית
- (i) לשיטת רשב"ם דהרי לשיטתו קבענו דלברייתא א' ליכא סברא לאוקמא לקרא א' בבן ואשר ברייתא א' לא אוקמה לקרא קמא בבן אלא משום דיתורא היא לאחר דאוקמינן לקרא ב' בבעל – ומוכן דמקשין אכן מנא לך דקרא ב' בבעל איירי ומתרצין דקרא ב' בבעל איירי מצד משמעות "אחר"
- (ii) לשיטת רבינו תם דהרי לשיטתו קבענו דברייתא א' ס"ל דמחמת דקרא ב' בבעל איירי מוכרח דקרא א' נמי בבעל איירי – ומוכן דמקשין אכן מנא לך דקרא ב' בבעל איירי ומתרצין דקרא ב' בבעל איירי מצד משמעות "אחר"
- (4) תוספות חלק א' כמבואר במהרש"א
- (א) הקדמה
- (i) לשיטת רבינו תם מוכן הא דלא מקשין בגמרא "דכולי עלמא קרא א' בבן איירי מאי משמע" דהרי ברייתא א' בקושטא קרא א' בבעל איירי ולברייתא ב' כבר פשטין דקרא א' בבן איירי מצד סברא
- (ב) קשיא
- (i) ברם לשיטת רשב"ם
- (1) הא דלברייתא ב' איירי קרא א' בבן ניחא דמצד סברא נגעו בה כדאמרן
- (2) אבל כבר הוכחנו דברייתא א' ס"ל דליכא סברא לאוקמי לקרא א' בבן וכל עוד דלא קבענו דקרא ב' בבעל איירי מחמת משמעות דאחר לא הוכחנו דקרא א' איצטריך לאוקמי בבן כדי דלא ליהוי יתורא
- (3) ותיקשי לרשב"ם דכמו דמקשין לברייתא א' מנא לה דקרא ב' בבעל איירי הוה להו נמי להקשות לברייתא א' מנא להו דקרא א' בבן איירי
- (5) תוספות חלק ב' על גרסאות רשב"ם ור"ת בגמרא כמבואר במהרש"א
- (א) דרך הקדמה לב' ברייתות דלעיל אמרי בגמרא "תניא בסבת הבן תניא בסבת הבעל" ומוכן – דלשיטת רשב"ם כיוונו דבין לברייתא א' בין לברייתא ב' איירי קרא א' בסבת בן וקרא ב' בסבת בעל – ודלשיטת רבינו תם כיוונו דלברייתא ב' איירי קרא א' בסבת בן ודלברייתא א' איירי קרא א' בסבת בעל
- (ב) שים לב
- (i) דלשיטת רבינו תם ממשיכין בגמרא "תניא בסבת בעל" בדרך הקדמה לברייתא א' דס"ל דקרא א' איירי בסבת בעל וכדי שנדייק דברייתא ב' פליג עלה וס"ל דקרא א' איירי בסבת בן
- (ii) אבל רשב"ם לא גורס המשכה זו דהרי לשיטתו בין לברייתא א' בין לברייתא ב' – קרא ב' – ודיקא קרא ב' – בסבת בעל איירי
- (ג) שים לב עוד

- (i) דלשיטת רבינו תם לפני דמייתי ברייתא ב' ממשיכה גמרא עוד למימר "תניא בסבת הבן" משום דברייתא ב' שונה מברייתא א' ואומרת דקרא א' בבן איירי
- (ii) אבל לשיטת רשב"ם לא כתיב אלא "תניא אידך" משום דברייתא ב' לא פליג אברייתא א' וס"ל נמי דקרא א' בבן איירי

(ד) ועוד

- (i) בברייתא א' לגרסא דרשב"ם קתני
- (1) "[קרא א'] בסבת הבן הכתוב מדבר – אתה אומר בסבת הבן או אינו אלא בסבת הבעל כשהוא אומר [קרא ב'] הרי הסבת הבעל אמור – הא מה אני מקיים [קרא א'] בסבת הבן"
- (2) כלומר דמצד יתורא נפקא לן דקרא א' בבן איירי
- (ii) בברייתא א' לגרסא דרבינו תם קתני
- (1) "[קרא א'] בסבת הבן הכתוב מדבר – אתה אומר בסבת הבן או אינו אלא בסבת הבעל – כשהוא אומר [קרא ב'] הרי בסבת הבעל הכתוב מדבר"
- (2) ולא קאמרי "הא מה אני מקיים" דהרי לברייתא א' לא איכפת לה יתורא ומוקי קרא א' וקרא ב' תרוייהו בבעל

(ה) ועוד

- (i) לישנא דברייתא ב' בין לרשב"ם בין לר"ת: "[קרא ב'] בסבת הבעל הכתוב מדבר – אתה אומר בסבת הבעל או אינו אלא בסבת הבן – כשהוא אומר [קרא א'] הרי הסבת הבן אמור – הא מה אני מקיים [קרא ב'] בסבת הבעל"
- (ii) דתרוייהו ס"ל לברייתא ב' דקרא ב' בבעל איירי משום יתורא

(6) מהרש"א חלק א'

(א) שאלה

- (i) מהו נקודת פלוגתא דרשב"ם ורבינו תם

(ב) תשובה

- (i) ר"ת ס"ל דדוחק למימר ד"תניא בסבת בן תניא בסבת בעל" משמעו דהני תרי ברייתות תרוייהו ס"ל דחד קרא בבן משתעי ודאידך בבעל משתעי

(7) מהרש"א חלק ב'

(א) רא"ש ורי"ף

- (i) הולכים בשיטת רשב"ם וגרסי "תניא אידך" כהקדמה לברייתא ב'
- (ii) ברם מפרשין לברייתא ב'

(1) דקרא ב' בבעל משתעי מחמת דכתיב ב' "אחר"

ברייטא ב'		ברייטא א'		
קרא ב'	קרא א'	קרא ב'	קרא א'	
"למטה אחר"	"ממטה אל מטה"	"למטה אחר"	"ממטה אל מטה"	
בעל (דאי בבן איכא יתורא)	בן (סברא)	בעל (מדכתיב אחר)	בן (דאי בבעל איכא יתורא)	שיטת רשב"ם
בעל (ברייטא ב' חיישי ליתורא)	בן	בעל (מדכתיב אחר)	בעל (ברייטא א' לא חיישי ליתורא)	שיטת ר"ת
בעל (מדכתיב אחר)				שיטת רי"ף ורא"ש

(ב) קשיא

(i) הרי קתני בהדיא בברייטא ב' אשר דמטעם יתורא קובעין אשר קרא ב' בבעל משתעי

(ג) תירוצ

(i) רי"ף ורא"ש קאמרי דלאחר דמסקי בגמרא טעמא ד"אחר" לגבי ברייתא א' נייחא לן למימר דטעמא דברייטא ב' נמי תלוי ב"אחר"

(ii) והא דכתיב בברייטא ב' דסמכין על יתורא אינו אלא לרווחא דמילתא

דף קיג.

גמרא וכ"ת דנפלה לי' בשדה חרמין

[דף קיג עמוד א] גמרא וכ"ת דנפלה ליה בשדה חרמין אמר קרא בנו נחלה כו' ובסוגיא דלעיל לא בעי לשנויי הכי כיון דהך ברייתא דלעיל מוקי הא דפנחס בדנסיב פנחס אשה ומתה וירשה ע"כ דלא דייק ליה הך דרשה דבנו נחלה הראויה כו' דמה היה לו לאלעזר לנחלת כלתו אשת פנחס וא"כ ה"נ איכא לאוקמא בשדה חרמין משא"כ לר"י בן קרח דהכא דדייק ליה הך דרשה דבנו נחלה כו' וליכא לאוקמא אלא בנחלת אשת אלעזר דמה"ט לא פריך נמי הכא גבי פנחס דהוי נסיב פנחס אתתא ומתה וירשה כדפריך גבי יאיר משום דא"כ בנו למתה ודו"ק:

(1) גמרא דף קיא: ודף קיב.

(א) שאלה

(i) מנלן דהבעל יורש את אשתו

(ב) תשובה

(i) כתיב "ואלעזר בן אהרן מת ויקברו אותו בגבעת פנחס בנו"

(ii) וכי מנין ה' לו לפנחס שלא ה' לו לאלעזר אלא מלמד שנשא פנחס אשה ומתה וירשה

(ג) קשיא

(i) אימא דנפלה לי' לפנחס משדה חרמין

(2) גמרא דידן

(א) שאלה

(i) מנלן לבעל שאינו יורש את אשתו בראוי כבמוחזק

(ב) תשובה

(i) כתיב

(1) ושגוב הוליד את יאיר ויהי לו עשרים ושלש ערים בארץ הגלעד

(2) וכי מנין הי' לו ליאיר שלא הי' לו לשגוב

(3) מלמד

(א) שנשא שגוב אשה ומתה בחיי מורישי' וירשה יאיר מאמו אשת שגוב

(ב) והיינו טעמא דלא ירשה שגוב מחמת דבעל אינו יורש בראוי כבמוחזק

(ג) קשיא

(i) ודלמא יאיר דהוה נתיב איתתא ומתה וירתה בראוי כבמוחזק

(ד) תירוצ

(i) כתיב "ואלעזר בן אהרן מת ויקברו אותו בגבעת פנחס בנו"

(ii) וכי מנין הי' לו לפנחס שלא הי' לו לאלעזר אלא מלמד שנשא אלעזר אשה ומתה בחיי מורישי' ולא ירשה אלעזר מחמת דאין הבעל יורש בראוי כבמוחזק ולכן ירשה פנחס מאמו אשת אלעזר

(ה) קשיא

(i) אימא דלא היתה של אשת אלעזר ונפלה לי' לפינחס משדה חרמים

(ii) ולעולם אלו נכסים אלו היו של אשת אלעזר הי' יורשה אלעזר אפילו בראוי

(ו) תירוצ

(i) אמר קרא "פנחס בנו"

(ii) ומשמע דבאו אלעזר ופינחס לדין על נכסי אשת אלעזר אם פינחס

(iii) והפסיד אלעזר מחמת דבעל אינו יורש לאשתו בראוי

(iv) והלכך ירשה פינחס מצד ירושת בן לנחלת אמו

(3) מהרש"א

(א) קשיא א'

(i) למה לא משני נמי לעיל בדף קיב. כדהכא – דליכא למימר דפנחס נפלה לי' שדה חרמין מדכתיב פנחס בנו ודהלכך מוכרח דירשה פינחס מאשתו

(ב) תירוצ

(i) הכא דנין אולי ירשה פינחס מאמו או דהיתה משדה חרמין וקא מתרץ שפיר דבירושה מאמו נייחא לאוקמי' ל"בנו" דבאו אלעזר ופנחס לדין בנכסי אשת אלעזר משא"כ אלו היתה משדה חרמין לית לאוקמי' להאי "בנו" לגבי דין אלעזר ופנחס

(ii) משא"כ לעיל דנין אולי ירשה פינחס מאשתו או דנפלה לי' משדה חרמין ואף אלו ירשה פינחס מאשתו לא הי' לאלעזר שום טענה לירש נכסי כלתו אשת פינחס

(ג) קשיא

(i) בגמרא דידן אמאי לא מקשי לסייעתא מפינחס כמו דמקשין לסייעתא מיאיר – דהיינו דיכול להיות אשר פינחס ירש לנכסים מאשתו

ד) תירוץ

- i) לגבי יאיר מתרצין ככה שפיר דלא כתיב ב' "בנו" משא"כ לגבי פינחס כתיב "בנו" דמשמעו דבא לדין עם אביו – וקבענו דאלו ירש פינחס לאותן נכסים מאשתו לא הוי ל' לאלעזר שום טענה לירש לאותן נכסים מכלתו

תד"ה תרוייהו

תוס' בד"ה תרוייהו כו' ומיהו הכא תימא דמדאקשי ליה כו' ובקונטרס פי' יפה כו' והוא דקאמר אמר קרא ידבקו לא משמע כו' עכ"ל ק"ק לפ"ה נמי כיון דאקשי ליה אדרשה דאיש הא תרוייהו איש כתיב בהו ומה ראית שיהא אחרון דוקא כו' לא היה לו לתרץ אמר קרא ידבקו כיון דתרוייהו נמי ידבקו כתיב בהו ומה ראית שיהא אחרון כו' ואם נאמר דרב נחמן ב"י לא הוה שמע הא דמקשי תלמודא תרוייהו איש כתיב בהו אלא דלא משמע ליה מאיש מידי א"כ ה"נ איכא למימר לפי' התוס' דרב נחמן לא הוה בקי בפסוק קמא ולא הוה שמע הא דאקשי תלמודא תרוייהו איש כו' אלא דלא משמע ליה מאיש מידי ויש ליישב ודו"ק:

(1) קראי

(א) קרא א'

- i) לא תסב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה כי איש בנחלת בית אבותיו ידבקו בני ישראל

(ב) קרא ב'

- i) ולא תסב נחלה ממטה למטה אחר כי איש בנחלתו ידבקו מטות בני ישראל

(2) גמרא

- (א) קרא א' בסבת בן איירי וקרא ב' בסבת בעל איירי – פרטי משמעות סבת בן וסבת בעל אינן מענייננו עכשיו

(ב) שאלה

- i) מנלן דקרא ב' בבעל איירי

(ג) תירוץ

- i) דבקרא ב' כתיב איש

(ד) קשיא

- i) אף בקרא א' כתיב איש

(ה) אלא אמר רב נחמן בר יצחק

- i) קרא ב' בבעל משתעי דכתיב ב' ידבקו

(ו) קשיא

- i) אף בקרא א' כתיב ידבקו

(3) תוספות

(א) קשיא

(i) אף אלו נאמר דפעמים לא היו בקיאים בקראי מכל מקום תימה דרב נחמן בר יצחק לא ידע דבקרא קמא כתיב ידבקו דהרי מוכח דהי' בקי בקרא קמא כיוון שהקשה לתרצן אשר בקרא קמא כתיב איש

(ב) תירוץ דרשב"ם כמבואר בתוספות

- (i) בין תרצן בין רב נחמן בר יצחק בטיב הכירו דבקרא קמא כתיב איש וכתוב ידבקו
(ii) ברם תרצן קסבר דהאי איש בקרא קמא איצטריך לדרשא אחרינא משא"כ איש דקרא בתרא קא מילף דבסבת בעל איירי
(iii) וקאמר לי' רב נחמן בר יצחק מה ראית לאוקי לקרא קמא לדרשה אחרינא ולאוקי קרא בתרא בסבת בעל
(iv) ומסיק רב נחמן בר יצחק דהאי ידבקו דקרא קמא איצטריך לדרשא אחרינא משא"כ ידבקו דקרא בתרא קא מילף דבסבת בעל איירי
(v) ושוב מקשין לרב נחמן בר יצחק אשר אף לדידי' קשה "מה ראית"

(4) מהרש"א

(א) קשיא

(i) הי' לי' לרב נחמן בר יצחק להבין מעצמו דגם תירוץ דידי' מופרכת בקושיית מה ראית

(ב) תירוץ

(i) רב נחמן בר יצחק לא ידע קושיית מקשן אשר גם בפסוק ראשון כתיב איש

(ג) קשיא

(i) א"כ אמאי לא נייה לי' לרב נחמן בר יצחק למיסמך על "איש"

(ד) תירוץ

(i) דס"ל דמלת "איש" לית לי' משמעות "בעל"

(ה) מסקנת מהרש"א

(i) השתא דקבענו דלא ידע קושיית מקשן אשר גם בפסוק ראשון כתיב איש לית להוכיח אשר בקי הי' בפסוק ראשון – ומצינו ליישב בפשיטות דהיינו טעמא דסמך על ידבקו בקרא ב' מחמת דלא הי' בקי בקרא א' והיינו טעמא דלא סמך על איש דבקרא ב' דקסבר אשר "איש" לית לי' משמעות בעל

תוספת ד"ה ומטו

בד"ה ומטו בה כו' כבר היה רבי בן פ"ד שהוא יותר כו' עכ"ל כצ"ל:

דף קיג: ודף קיד.

רשב"ם ד"ה ג' שנכנסו

[דף קיג עמוד ב] בפרשב"ם בד"ה ג' שנכנסו כו' דדמי לנכנסו בלילה דחשיב להו עדים כו' עכ"ל וגרע אפילו מנכנסו בלילה דמצי להיות דין כשיש אחרים מעידים לפניו משא"כ בנתכוונו להעיד דאינו נעשה דין כלל אפי' אחרים מעידים לפניו ועיין בתוספות וק"ל:

עיין בסוגיא דאין עד נעשה דין

תוספות ד"ה מקיש

תוס' בד"ה מקיש כו' דא"כ מירושא שניה לא שמעי' דבני אחות כו' עכ"ל משום דבני אחות לא ירתי רק ע"י משמוש אמם ולא שמעי' ליה מירושא אחין דהוי נמי ירושה בלא משמוש כמו בן מאב אבל מבן (הבת) [הבן] ובת הבן כו' שפיר שמעינן בני אחות דהוי ירושה שניה כמו אלו וק"ל:

(1) הקדמה א'

(א) סדר נחלות בקרא: בן בת אב אח אחי אב

(2) הקדמה ב'

(א) עיין בדף קח. בד"ה ואחין מן האב

(i) לדיני משמוש בכלל

(ii) ולאופן משמוש ליוצאי יריכין של בן המת ובת המת

(iii) ולירושא בני אחות המת על ידי משמוש מאב המת ליוצאי יריכו

(3) הקדמה ג'

(א) דיני משמוש גמרינן מן אין לו – ובקיצור אלו כבר מת יורש שראוי לירש מכח סדר נחלות אז נכסי המת ממשמשיין בקבר של אותו קרוב להנחיל לנכסי המת ליוצאי יריכו – ואם לקרוב זה ליכא יוצאי ירך זוכה קרוב שלאחר כך בסדר נחלות ואם כבר מת גם הוא מנחיל לנכסי המת ליוצאי יריכו וכו'

(4) גמרא

(א) שאלה

(i) לא הוזכר בקרא בהדיא אלא דבן קודם לבת – מנלן דבן אחות המת קודם לבת אחות דמת

(ב) תשובה

(i) מקיש ירושה שני' לירושא ראשונה

(5) רשב"ם כמבואר בתוספות

(א) ירושה ראשונה משמעה בן המת ובת המת (דכתיבי ראשונה בסדר נחלות) אשר כבר מתו ובקבר מורישין לנכסי המת ליוצאי יריכין – ירושה שני' משמעה אח המת (שנמנה בסדר נחלות לאחר בן ובת המת) שכבר מת ובקבר מוריש לנכסי המת ליוצאי יריכו

(ב) ומצד היקש ילפינן דכי היכי בירושה ראשונה אלו כבר מת הבן אז בן הבן קודם לבת הבן כמו כן בירושה שני' אלו כבר מת האח קודם בן האח לבת האח – ואלו כבר מתה אחות קודם בן אחות לבת אחות

(6) תוספות כמבואר במהרש"א

(א) קשיא

- (i) צודק רשב"ם הא דמקישין בן אח שמת ובת אח שמת לבן הבן שמת ובת הבן שמת כיון דבן שמחלקין נכסיו ואח שמחלקין נכסיו תרוייהו נמנו בסדר נחלות
- (ii) אבל תיקשי האיך מקישין בן אחות שמתה ובת אחות שמתה לבן הבת שמתה ובת הבת שמתה דשאני אחות דלא יורשת אלא במשמוש

(ב) תירוץ כמבואר במהרש"א

(i) הכי פירושו דירושה ראשונה וירושה שני'

- (1) ירושה ראשונה היינו בן ובת דקיימין קמן ונמנו בסדר נחלות ויורשין בלי משמוש
- (2) ירושה שני' היינו יוצאי יריכין דבן ובת דיורשין ממנו במשמוש או יוצאי יריכין דשאר קרוב דיורשין ממנו במשמוש – כולל בן אחות ובת אחות דאף הן יורשין במשמוש בתור יוצאי יריכו של אב המת – ולכל אלו ילפינן בהיקש אשר בן קודם לבת

סוגיא דאין עד נעשה דיין חלק א' רשב"ם ד"ה ג' שנכנסו

[דף קיג עמוד ב] בפרשב"ם בד"ה ג' שנכנסו כו' דדמי לנכנסו בלילה דחשיב להו עדים כו' עכ"ל וגרע אפילו מנכנסו בלילה דמצי להיות דיין כשיש אחרים מעידים לפניו משא"כ בנתכוונו להעיד דאינו נעשה דיין כלל אפי' אחרים מעידים לפניו ועיין בתוספות וק"ל:

(1) כלל א'

(א) אין מתחילין בדין בלילה

(2) כלל ב'

(א) "עד המעיד" היינו מי שראה מאורע וכבר העיד עליו

(ב) "עד הרואה" היינו מי שראה מאורע ואינו עד המעיד

(3) כלל ג'

(א) רשב"ם

(i) מי שמתכוין להעיד דינו כעד המעיד

(ב) ר"י

(i) מי שמתכוין להעיד אין דינו כעד המעיד

(4) כלל ד'

(א) עד המעיד שנמצא קרוב או פסול עדות כולם בטילה – דעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה

(5) כלל ה'

(א) אין עד המעיד נעשה דיין אפילו לקבל עדות של אחרים

(6) כלל ו'

(א) מי שראה מאורע ביום ואינו עד המעיד

(i) נעשה דיין לקבל עדות של אחרים

(ii) ומכא "לא תהא שמיעה גדולה מראי" מצי לדין אף לפי מה שראה הוא עצמו דנוקטין דראה מה שראה בתורת דיין ולא בתורת עד ודלכן ליכא ריעותא דאין עד נעשה דיין

(7) כלל ז'

(א) מי שראה מאורע בלילה ואינו עד המעיד נעשה דיין לקבל עדות של אחרים אבל לא מצי למיסמך על "לא תהא שמיעה גדולה מראי" דכיון דאין מתחילין דין בלילה מוכרח אשר מה שראה בתורת עד ראה ולא בתורת דיין ואיכא ריעותא דאין עד נעשה דיין

(8) רשב"ם בד"ה ג' שנכנסו

(א) מדמין מי שראה מאורע בלילה לעד המעיד

(9) מהרש"א

(א) הדמיון אינו מדויק דמצד כלל ז' מי שראה מאורע בלילה מיהת נעשה דיין לקבל עדות של אחרים מה שאין כן עד המעיד גרע דלא נעשה דיין אפילו לקבל עדות של אחרים

דף קיד.

סוגיא דאין עד נעשה דיין חלק ב' תוספות ד"ה אבל בלילה

[דף קיד עמוד א] בד"ה אבל בלילה כו' ואין להקשות כי פריך בפרק ראווה כו' עכ"ל כבר כתבו כדברים אלו בשם רשב"ם אבל ר"ל הכא מה שהכריחו לפרש דמתכוין להעיד גרע טפי מראו בלילה היינו משום דהשתא אין להקשות כי פריך כו' אמאי לא משני בשנתכונו כו' ודו"ק:

(1) הקדמה לקושית תוספות לרשב"ם

(א) משנה בראש השנה דף כה: לפי הבנת הוה אמינא דגמרא

(i) ראובן שמעון ולוי שראו את החודש ביום או בלילה

(ii) מצי לוי לצרף לב"ד עם ב' אחרים ומצי ראובן ושמעון להעיד להאי בית דין

(ב) גמרא

(i) קשיא

(1) באופן דראו את החודש ביום אמאי לא מצי כולם לצרף בבית דין ולסמוך על מה שראו כדי שלא תהא שמיעה גדולה מראי'

(2) תוספות

(א) קשיא לרשב"ם

(i) הוה להו לתרץ דמשנה מיירי באופן דראובן ושמעון ולוי נתכונו להעיד ולשיטת רשב"ם חשיבי כעד המעיד

(ב) תירוצ

- (i) כבר קבענו אשר עד המעיד אינו נעשה דיין אפילו לקבל עדות מן אחרים ואשר בנקודה זו גרע עד המעיד ביחס למי שראה מאורע בלילה
- (ii) ולכן אלו ראובן ושמעון ולוי כיוונו להעיד לא ה' לוי שרי לקבל עדות מן ראובן ושמעון
- (3) מהרש"א
- (א) כבר קבענו לעיל אשר עד המעיד גרע
- (ב) ואף על פי כן מזכירין תוספות כאן גריעותא זו עוד הפעם להדגיש אשר על סמך גריעותא זו מתורץ קושיית תוספות לרשב"ם

סוגיא דאין עד נעשה דיין חלק ג' תוספות בא"ד דאלת"ה

בא"ד דאלת"ה אין כו' אם נתכוונו להעיד והא דקאמר מה יעשו כו' עכ"ל פי' אם נתכוונו להעיד אליבא דרבי ומכ"ש לר"י [לר' יוסי] דפוסל בראייה בעלמא ואהא קאמרי והא דקאמר לר"י מה יעשו כו' ותרצו מ"מ פעמים שאין האת זה יודע כו' אבל לרבי ליכא למיחש אם יבא להעיד אם לא נתכוין להעיד ודו"ק:

(1) הקדמה להמשך תוספות

- (א) משנה במסכת מכות דף ו. לפי הבנת רשב"ם באופן שני אחים שראו באחד שהרג את הנפש
- (i) ר' יוסי – נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדות כולם בטילה דעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה
- (ii) רבי כמבואר בגמרא – אח א' אינו פסול לעדות אלא אם כן אח ב' מתכוין להעיד
- (ב) והלכה כרבי
- (2) המשך תוספות דידן
- (א) קשיא לר"י בעל התוספות דאית לי' אשר עד המתכוין אין דינו כעד המעיד
- (i) כיון דרבי אית לי' אשר במתכוון להעיד דינו כעד המעיד לגבי עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה מובן דמתכוין להעיד דינו כעד המעיד אף לגבי "אין עד נעשה דיין"
- (ב) תירוצ' ר"י כמבואר במהרש"א
- (i) לעולם קסבר רבי בשני אחים דאין עדות עד אח א' בטל אלא אם כן מעיד אח ב'
- (ii) ורבי משמיענו דמקמי דמעיד אח א' שואלין לאח ב' אם מתכוין להעיד וכשמשיב דאינו רוצה להעיד אין חוששין שמא יעיד לעתיד

סוגיא דאין עד נעשה דיין חלק ד' תוספות ד"ה ואין עד נעשה דיין

בד"ה ואין עד כו' אבל בדרבנן נעשה דיין כדמוכח בפ"ק דגיטין כו' עכ"ל ראייתם מגיטין וכתובות היינו אמה שכתבו דבדרבנן נעשה עד [דיין] אבל לשון הרא"ש אינו כן וז"ל ודוקא עד המעיד אבל עד הרואה נעשה דיין כדמוכח בפ"ק דגיטין כו' עכ"ל ע"ש ואפשר שהוצרך להביא ראיה משם דאף בדאורייתא דוקא עד המעיד אבל עד הרואה פירוש כגון שרואה בלילה נעשה

דיין ביום כשהעידו אחרים לפניו כדאמרינן התם הנח לקידוש החודש דאורייתא דהך מלתא לא שמעי' ליה מתוך שמעתין דהא דקאמר דביום עושין דין היינו משום דלא תהא שמיעה גדולה מראייה ודו"ק:

(1) גמרא – ג' שנכנסו לבקר את החולה רצו כותבין בתורת עדות רצו עושין דין

(2) תוספות ד"ה ואין עד נעשה דיין

(א) איתנהו ראיות מסויימות אשר דיקא בדאורייתא אין עד המעיד נעשה דיין

(3) מהרש"א

(ב) רא"ש סומך על אותן ראיות להסיק אשר כלל ז' אית' אפילו בדין דאורייתא דהיינו

(i) מי שראה מאורע בלילה ואינו עד המעיד נעשה דיין אפילו בדאורייתא לקבל עדות אחרים

(ii) אבל לא מצי למיסמך על "לא תהא שמיעה גדולה מראי" דכיון דאין מתחילין דין בלילה מוכרח אשר מה שראה בתורת עד ראה ולא בתורת דיין ואיכא ריעותא דאין עד נעשה דיין

(א) קשיא לרא"ש

(i) אמאי לא מייתי רא"ש סייעתא אף מסוגיא דג' שנכנסו דמשתעי בחילוק נכסים דאורייתא ואמרינן דעושין דין אלו לא הויין עד המעיד

(ב) תירוצ

(i) מסוגיא דידן אין להוכיח אלא דעד הרואה ביום מצי לדין אף לפי מה שראה הוא עצמו כדי "שלא תהא שמיעה גדולה מראי"

(ii) אבל אכתי צריכין הוכחה אשר עד הרואה בלילה – באופן דליכא "לא תהא שמיעה גדולה מראי" – מצי להיות דיין מיהת לקבל עדות אחרים

(iii) והך גמרא במסכת ראש השנה דמייתינן לה לעיל ודמשתעי בקידוש החודש דאורייתא אכן מוכיח ככה דהרי קבענו שם דלוי דראה את החודש אפילו בלילה מצי אח"כ להיות דיין מיהת לקבל עדות ראובן ושמעון

תד"ה מה אשה

[דף קיד עמוד ב] בד"ה מה אשה כו' דמה (שפרשב"ם) [ריב"ם] דלכך פשיטא ליה בבעל משום דשארות כו' עכ"ל ק"ק אמאי לא תקשי להו נמי הכא לפירושו דלמה ליה למילף מפנחס דאין הבעל יורש כשהיא בקבר תיפוק ליה דפקע שארות על ידי מיתתה ואפשר דטפי פשיטא דליפקע שארות על ידי מיתת הבעל מיהו שפיר קשיא להו מההיא דפ' הבע"י דע"כ לאו בפקע שארות תליא מלתא דהא כשהיא מתה לא פקע שארות כדאיתא בפרק הבע"י ואפי' הכי אמרינן הכא דאין הבעל יורשה כשהיא בקבר ודו"ק:

בא"ד והכא נמי בן אף על גב דיורש אמו כו' מ"מ אינו יורשה כשהוא כו' עכ"ל יש לדקדק ואימא איפכא כיון דבן יורש אמו כשהיא בקבר ה"נ יורשה כשהוא בקבר להנחיל כו' וה"נ בבעל יורשה כשהוא בקבר אף על גב דאינו יורשה כשהיא בקבר והיקישא דס"פ מי שמת נמי נימא ביה איפכא נאמר הסבה בבן

**ונאמר בבעל מה הבן יורש אמו כשהוא בקבר אף הבעל כו' וכפי מ"ש לעיל
דטפי פקע שאירות במיתת הבעל מבמיתת האשה ניחא ודו"ק:**

(1) גמרא חלק א'

(א) רישא

(i) אין הבעל יורש את אשתו בקבר

(ב) סיפא

(i) אין הבן יורש את אמו בקבר

(2) גמרא חלק ב'

(א) אמו בסיפא דומה לאשתו ברישא

(3) רשב"ם

(א) רישא משמעו אשר "אין הבעל יורש את אשתו **כשהיא** בקבר" כלומר אין הבעל יורש נכסי אשתו בראוי לה בשעת מיתתה כבמוחזק לה בשעת מיתתה

(ב) סיפא משמעו אשר "אין הבן יורש את אמו **כשהוא** בקבר" – כלומר אם מת בן לפני מיתת אמו אינו יורש אמו בקבר להנחיל נכסי אמו לאחיו מן האב

(4) תוספות

(א) קשיא לרשב"ם

(i) אלו רישא כשהיא בקבר משתעי מסתבר אשר סיפא נמי כשהיא בקבר משתעי – וזאת לא יתכן דאכן בן יורש את אמו כשהיא בקבר דבן יורש נכסי אמו בראוי כבמוחזק

(ב) שיטת ריב"ם

(i) רישא וסיפא תרוייהו כשהוא בקבר משתעי

(ii) והא דקאמרי דסיפא דומיא דרישא משמעו

(1) דכמו דברישא נוקטין בפשיטות אשר אין בעל יורש אשתו כשהוא בקבר – דהיינו דאין הבעל יורש את אשתו אם מת קודם לאשתו – משום דירושת בעל מאשתו מבוססת על שאירות ונוקטין אשר שאירות פקע במיתת הבעל

(2) כמו כן בסיפא הגם דירושת בן מאמו לאו בשאירות תליא מכל מקום אין בן יורש את אמו כשהוא בקבר – דהיינו אם מת בן קודם מיתת אמו אינו יורש את אמו להנחיל לאחיו מן האב

(5) המשך תוספות כמבואר במסקנא דמהרש"א ד"ה מה אשה

(א) קושיית ר"י לשיטת ריב"ם

(i) בדף קיג. ילפינן מקראי דפינחס דאין בעל יורש אשתו בראוי כבמוחזק – ואף על פי כן איתא בפרק הבא על יבמתו אשר אשה שארו דבעל הוא אף לאחר מיתתה ולא פקע שאירות במיתתה

(ii) הרי דדין ירושת בעל מאשתו לאו בשאירות תליא מילתא וליכא למימר אשר דין דרישא מבוסס על "פקע שאירות" במיתת בעל

(ב) תירוץ לשיטת ריב"ם

(i) לעולם ירושת הבעל מאשתו בשאירות תליא

(1) שאירות פקע במיתת בעל ולכן ברישא נוקטין בפשיטות אשר אין בעל יורש אשתו כשהוא בקבר

(2) שאירות לא פקע במיתת אשה ולכן איצטריך קראי דפינחס למילף אשר אף על פי כן אין בעל יורש אשתו בראוי כבמוחזק

(6) המשך תוספות – שיטת ר"י

(א) לעולם צודק ריב"ם דרישא וסיפא תרוייהו משתעי "כשהוא" בקבר

(ב) אבל – שלא כריב"ם – רישא לאו בפקע שאירות תליא מילתא אלא בהא דירושה בקבר להנחיל ליורשין הנו דין "משמוש" ודין משמוש ילפינן מן "ובן אין לו" דמשתעי בירושה לקרובים ואין לו שייכות לירושת שאירות

(7) המשך תוספות – שיטת רשב"א

(א) הי לך שרשרת לימודים בגמרא

(i) מקראי דפינחס ילפינן דאין הבעל יורש את אשתו כשהיא בקבר כלומר דאין הבעל יורש את אשתו בראוי כבמוחזק – וילפינן מהא גופא דליכא משמוש בירושת שאירות

(ii) וכיון דליכא משמוש בשאירות אית לן ברישא דאין הבעל יורש את אשתו כשהוא בקבר

(iii) ומהא דברישא אית לן אשר אין הבעל יורש את אשתו כשהוא בקבר ילפינן בסיפא "דומיא דרישא" אשר בבן נמי אין הבן יורש את אמו כשהוא בקבר

(iv) ולא איכפת לן אשר בן יורש את אמו כשהיא בקבר

(ב) קשיא

(i) אמאי אמרת "דומיא" בכלל לגבי מן בעל לירושות בן ואם הרי בירושות בן ואם איכא דין משמוש מצד "בן אין לו"

(ג) תירוץ

(i) בפרק מי שמת ילפינן לדומיא בעל-בן מקרא

(8) מהרש"א בא"ד הכי נמי

(א) קשיא – כלך לדרך זו

(i) כיון שמצד משמוש יורש הבן את אמו כשהיא בקבר מובן נמי אשר בן יורש את אמו כשהוא בקבר

(ii) ומצד דומיא דבפרק מי שמת דרשינן נמי כיון שהבן יורש את אמו כשהוא בקבר יוצא אשר בעל יורש את אשתו כשהוא בקבר ולא איכפת לן אשר אין הבעל יורש את אשתו כשהיא בקבר

(ב) תירוץ

(i) לגבי בעל קבענו דטפי פקע שאירות במיתת הבעל מבמיתת האשה ולכן כיון דאין הבעל יורש את אשתו כשהיא בקבר כל שכן אשר אין הבעל יורש את אשתו כשהוא בקבר

(ii) מה שאין כן ירושות דאם ובן דבקריבות תליא ולא בשאירות וליכא "כל שכן" ביחס של "הוא בקבר" ל"היא בקבר"

תד"ה אף מטה האם

בד"ה אף מטה כו' ועוד דאם כשאין האב האשה יורשת אם כן לא תהיה נחלה כו' עכ"ל ולא ניהא להו למימר דכשאין גם האשה אז נחלה משמשת לקרובי האב דמשמע נחלה משמשת לקרובי האב כמו שהאב גופיה יורשה דהיינו אפי' לגבי אשה וק"ל:

דף קטו.

רשב"ם ד"ה ותנא דידן וד"ה לעולם

[דף קטו עמוד א] בפרשב"ם בד"ה ותנא דידן כו' כדקתני האיש את אמו ולא הבת כו' עכ"ל הכי דייק תלמודא לעיל אמתני' והאיש את אמו כו' מנא ה"מ דת"ר כו' כפרשב"ם ג"כ שם ואהא מסיק לעיל דפליג רבי זכריה בן הקצב מיהו תלמודא בשמעתין ניהא ליה לאתויי מבני אחות דמפורש בברייתא בהדיא ולא בנות אחות ודו"ק:

בד"ה לעולם דריש מטות כו' דאי לגופיה לאשמועינן כו' ולא לכתוב לא מטות ולא מ"ם כו' עכ"ל דבריו אינן מובנים לי דהא ודאי איצטריך מטות להיקשא דבן קודם לבת בנכסי אם ואכתי נימא נמי האי הקישא שהאם יורשת הבן דאין הקישא למחצה ודו"ק:

(1) הקדמה א'

א) וכל בת יורשת נחלה ממתות בני ישראל לאחד ממשפחת מטה אביה תהי' לאשה

(2) הקדמה ב'

א) משנה דף קח.

(i) האיש נוחל את אמו

(ii) בני אחיות נוחלין אחות אמם

(iii) אין אשה יורשת את בנה

(3) הקדמה ג' – ברייתא א' בדף קי. – ביאור למשנה דקתני "האיש נוחל את אמו"

א) תנא קמא

(i) האיש נוחל את אמו כיון ד"ממטות" משמעו בין מטה אב בין מטה אם – פרטי לימוד זו אינן מענינו

(ii) והיקש מטה אב למטה אם מלמד אשר בן קודם לבת בנכסי אם כעין דבן קודם לבת בנכסי אב

ב) ר' זכריה בן הקצב

(i) בן ובת שווין בנכסי אם דאינו דורש להיקש ממתות

(4) גמרא דף קיד:

- (א) משנה אית לה דבן קודם לבת בנכסי אם דדורשין להיקש ממטות כמבואר בברייתא א'
- (ב) משנה אית לה אשר אשה אינה יורשת את בנה דסבירא לה כר' זכרי' בן הקצב דלא דורשין להיקש ממטות
- (5) ברייתא ב' דף קטו – ביאור למשנה לגבי בני אחות
- (א) "בני אחות ולא בנות אחות" מילף דבני אחות קודמין לבנות אחות על סמך היקש דממטות
- (6) המשך דגמרא בדף קטו.
- (א) קושיית "ממה נפשך" כמבואר ברשב"ם
- (i) או דמשנה דורשת להיקש דממטות ולכן בני אחות קודמין לבנות אחות כדקתני בברייתא ב' – ואם כן הוה לה למיתני גם כן דאשה יורשת את בנה כיון דאין היקש למחצה
- (ii) או דמשנה לא דורשת להיקש ממטות ולכן אין אשה יורשת את בנה – ותיקשי הא דבני אחות קודמין לבנות אחות
- (7) מהרש"א ד"ה ותנא דידן
- (א) שאלה
- (i) למה מפרש רשב"ם דבקושיית ממה נפשך סמכי בגמרא על ברייתא ב' לקובע דמשנה דורשת להיקש ממטות בעוד דבתחלת סוגיין מפקי מן ברייתא א' אשר משנה דורשת להיקש ממטות וקתני בהדיא דבנקודה זו פליגי תנא קמא ור' זכרי' בן הקצב
- (ב) תשובה
- (i) עדיף לה גמרא למיסמך על ברייתא ב' דמפורש בה בהדיא ולא בנות אחות וכו'
- (8) המשך דגמרא
- (א) תירוץ לקושיית "ממה נפשך"
- (i) משנה דורשת להיקש דממטות ואף על פי כן אין אשה יורשת את בנה משום דמ"ם דממטות מיעוטא הוא
- (9) רשב"ם
- (א) קשיא
- (i) הרי איצטריך למ"ם דממטות לגופי' למילף אשר אשה דאינה יורשת אלא או ממטה אב או ממטה אם – ולא משניהן – מכל מקום הרי היא בלאו אלו נישאת לאחד שלא משבטה
- (ב) תירוץ
- (i) אם כן לישתיק קרא ולא ליכתוב ממטות והוינא ידענא דהאי איסורא חלה אף בדלית לה אלא נכסי ממטה אחד
- (10) מהרש"א ד"ה לעולם
- (א) קשיא
- (i) הרי מוכרח קרא ללא לישתיק כדי למילף בהיקש דבן קודם לבת בנכסי אם
- (ii) ומאחר דאיצטריך למיכתב מטות איצטריך מ"ם לגופי' כדאמרן ולא למילף אשר אין אשה יורשת את בנה – והדרא קושיית ממה נפשך לדוכתא דמחמת דאין היקש למחצה נילף נמי דהאשה יורשת את בנה

תד"ה בן הבן

תוס' בד"ה בן הבת {הבן} כו' ולר"י נראה הא דבני בנים כבנים גבי ייבום מנחלה כו' עכ"ל אבל לעיל גבי בת לענין ייבום כתבו התוספות לעיל איצטריך קרא היינו משום דנחלה גופיה בבית לא שמעי' אלא מדלענין ייבום בן ובת כי הדדי נינהו כדאמר לעיל וק"ל:

בא"ד משום דה"א נילף אחוה אחוה מבני יעקב כו' עכ"ל דלענין ייבום נתקבלה הג"ש דהוי אח מן האב ולא מן האם כדמסיק לעיל אבל גבי נחלה ודאי דלא נילף אחוה אחוה דאין אדם דן ג"ש מעצמו וק"ל:

דף קטו:

רשב"ם ד"ה הא כיצד

[דף קטו עמוד ב] בפרשב"ם בד"ה הא כיצד כו' ונתתם נחלתו לאחי אביו דהיינו דתן דודו כו' עכ"ל למה שכתב מהרש"ל בזה דאירי בשאין אליאב קיים הוא דחוק דהא בתר הכי קאמר כלה דתן נותנין לאליאב אבל אפשר לומר דודאי אף שהאבות קודמין לאחין של מת מ"מ באבי האב ואחי האב דהיינו דתן ואליאב היינו בעיא דרמי בר חמא באברהם וישמעאל בנכסי עשו ולפי דעת רמי בר חמא פי' {רשב"ם} כך ודו"ק:

תד"ה מלמד שבא צבעון

תוס' בד"ה מלמד שבא כו' ה"נ בא ענה על אמו והוליד כו' עכ"ל לא נחתי התוס' הכא אלא לומר דמהאי קרא בת ענה בת צבעון אין ראייה לפר"ת דענה נקבה היה אלא דיש לפרש דבת צבעון קאי נמי על אהליבמה וענה בא על אמו כו' מיהו התוס' שינו פרש"י בחומש שפירש שבא צבעון על כלתו אשת ענה כו' ואפשר משום דקשיא להו לפירושו שבחומש כמו שהקשו התוס' בפרק מקום שנהגו דלא מצינו בשום מקום שיהיה נקרא בן אשתו בנו אבל אם בא {ענה} על אמו כמ"ש התוס' הכא ניחא דנקרא {ענה} גם בן צבעון משום דבני בנים הרי הן כבנים ומיהו אי לאו משום ממזרות לא ה"ל למכתב שהי(ת)ה (בת) {בן} צבעון דכבר ידענו דבני בנים הרי הן כבנים ובהכי יתיישב מה שמקשה הרא"ם דאימא שעיר בא על כלתו והוליד ממנו ענה כו' דא"כ לא הוה נקרא בן צבעון דבן אשתו אינו נקרא בנו אבל אם בא צבעון על אמו ניחא דנקרא גם בן שעיר משום דבני בנים הרי הן כבנים ובעיקר הפי' שכתבו התוספות שבא ענה על אמו כו' כתב מהרש"ל ל' אשת צבעון ואמו לאו דווקא אלא אשת אביו כו' עכ"ל ע"ש והוא דחוק דהא דומיא דהכי דבא צבעון על אמו

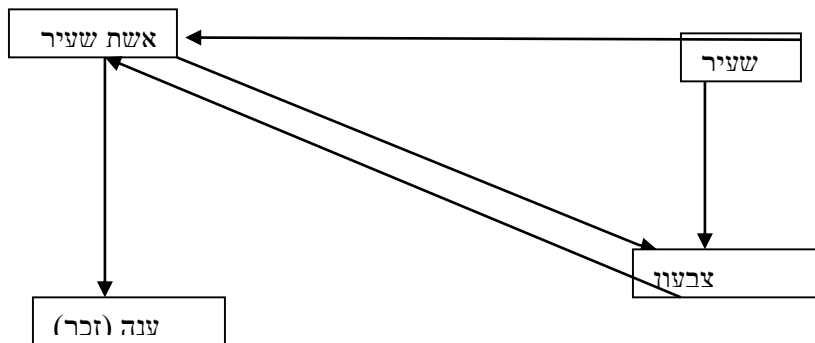
דהיינו אמו ממש קאמר ונראה דבא ענה על אמו ממש קאמר אשת שעיר ונקראת בת צבעון ע"ש בני בנים הרי הן כבנים ואשמועינן נמי צד ממזרת שהיה בה שבא ענה על אמו וכבר בא עליה גם צבעון וכאילו יצאת אהליבמה מבין שניהם והשתא ניחא דתולין הקלקלה במקולקל באשת שעיר שכבר בא צבעון בנה עליה גם אליפז והוליד ממנה תמנע כדאיתא בתנחומא ותו לא מידי ודו"ק:

(1) הקדמה

- (א) בן א' דמת ויוצאי יריכו דבן ב' דמת שווין בנחלה
- (ב) ונמצא דבן ב' של מת ובת בנו של מת יורשין בשוה עם בן המת

(2) הי לך סייעתא

- (א) קרא א'
- (i) אלה בני שעיר החרי ישרי הארץ לוטן ושובל וצבעון וענה
- (ב) קרא ב'
- (i) ואלה בני צבעון וא' וענה
- (ג) קשיא
- (i) קרא א' משמע דענה וצבעון בני שעיר היו ותיקשי דקרא ב' משמע דענה בן צבעון הי'
- (ד) תירוצ'
- (i) מלמד שבא צבעון על אמו אשת שעיר והוליד ענה ויחס שלהן היתה כזה

- (ii) הלכך ענה הי' בן צבעון ובן בנו של שעיר ומיקרי בן שעיר משום דבני בנים הרי הן כבנים
- (iii) וקורין לו מ"ישובי הארץ" ללמד אשר ענה ירש בשוה עם לוטן ושובל בני שעיר
- (3) מהרש"א
- (א) קשיא
- (i) אמאי איצטריך להו למימר דצבעון בא על אמו והוליד לענה

(ii) מספיק היו להו למימר דצבעון בנו של שעריר הי' וענה בנו של צבעון הי' מאשה אחרת ולא מאמו של צבעון ומחמת דבני בנים הרי הן כבנים מיקרי ענה בן שעריר

(ב) תירוצ

(i) ידוע מכבר דבני בנים הרי הן כבנים ולכן מסקי דטרח קרא לפרש דענה בן שעריר הי' ללמד דהי' בנה וגם בן בנה של אשת שעריר והי' ממזר

(4) תוספות

(א) קשיא

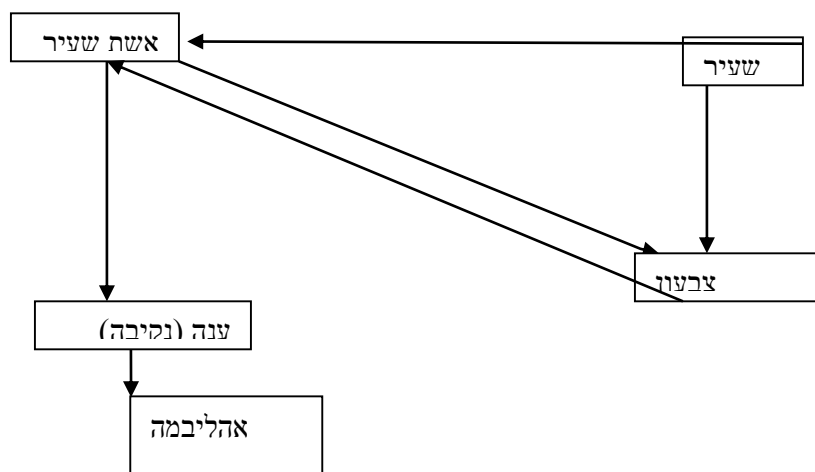
(i) שפיר משמע דבן הבן יורש בשווה עם הבן אבל מנלן דבת הבן יורשת בשווה עם הבן

(ב) תירוצ רבינו תם

(i) כתיב "אהליבמה בת ענה בת צבעון"

(ii) דבפשטות משמעו דאהליבמה היתה בת ענה ודענה היתה בת צבעון

(1) הרי דענה נקיבה היתה ובת צבעון היתה כבציר זה

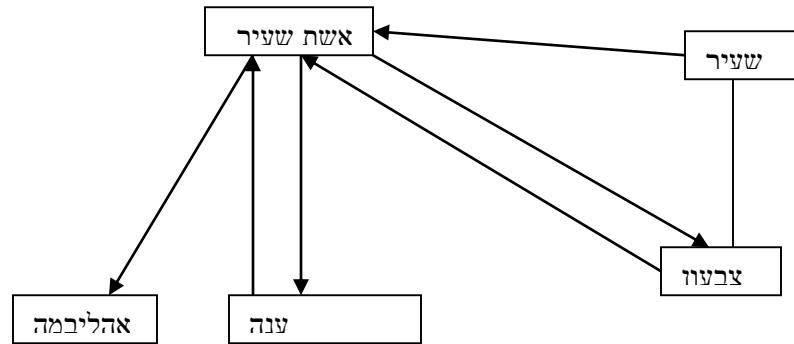

(iii) הרי הוכחנו דענה בת בנו של שעריר ירשה בשווה עם לוטן ושובל בני שעריר

(5) המשך תוספות

(א) קשיא לר"ת כמבואר במהרש"א

(i) לית הוכחה דענה נקיבה היתה דדלמא יחס שלהן היתה כבציר דלהלן שהוא מבוסס על שיטת רש"י בחומש לפי הבנת תוספות

(ii) דהיינו דענה זכר הי' ולא נקיבה והאי קרא דאהליבמה אין משמעו כדאמרת דבת ענה היתה ודענה בת צבעון היתה – אלא משמעו דאהליבמה היתה בת ענה ואהליבמה היתה ג"כ בת אשת צבעון

(iii) ובלשון תוספות: "וכי היכי דאמר הכא שבא צבעון על אמו והוליד ממנה ענה הכי נמי בא ענה על אמו והוליד ממנה אהליבמה"

(iv) וכיוון דענה זכר הי' לית לך סייעתא דבת בן המת יורשת בשווה עם בן המת

(ב) תירוצ

(i) אם כן אמאי מיקריא בת צבעון

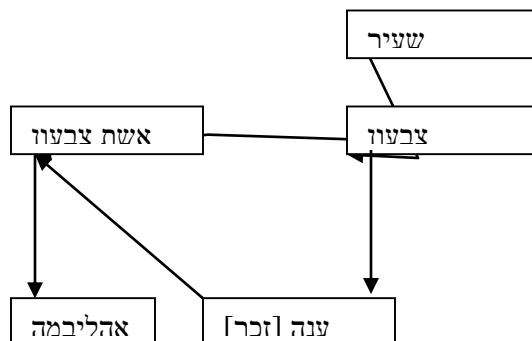
(ג) קשיא

(i) דלמא מיקריא בת צבעון דכמו דבני בנים הרי הן כבנים הני נמי בנות בנים הרי הן כבנות

(6) מהרש"ל

(א) קשיא לתוספות

(i) כדי להקשות קושייתיהו לרבינו תם מספיק הי' לתוספות למימר דענה בא על אשת צבעון והוליד אהליבמה – למה הוזקקו להוסיף אשר אשת צבעון היתה אמו של ענה

(ב) תירוצ

(i) לא דייקי תוספות ואכן לא כווננו למימר אלא דענה בא על אשת צבעון

(7) מהרש"א

(א) קשיא על תירוצ מהרש"ל

(i) עיין בלשון תוספות שהבאנו לעיל "כי היכי דאמר הכא שבא צבעון על אמו והוליד ממנה ענה הכי נמי בא ענה על אמו והוליד ממנה אהליבמה" ומוכח דדייקי תוספות טובא למימר דענה בא על אמו

(ב) תירוץ לקושית מהרש"ל – דומיא לדברי מהרש"א לעיל

(i) ידוע מכבר אשר בנות בנים הרי הן כבנות ולכן מסקי דטרח קרא לפרש דאהליבמה היתה "בת ענה בת צבעון" ללמד

(1) אשר ענה ממזר הי' ואהליבמה ממזרת היתה

(2) ואהליבמה היתה בת ממש

(א) לאשת שעיר שהיתה גם כן אשת צבעון – ואשר בא עלי' צבעון והוליד ממנה ענה

(ב) וגם לענה בן צבעון

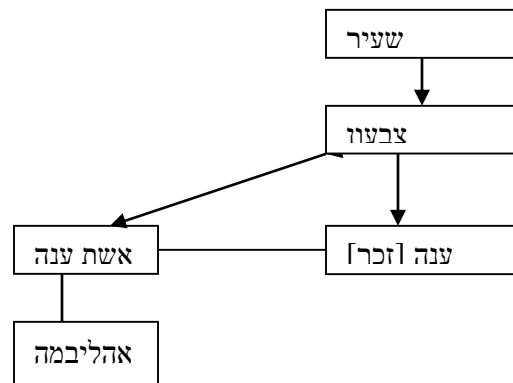
(3) ולכן קורא לה קרא בין בת צבעון בין בת ענה

(ii) ועוד עדיפי להו למימר דענה בא על אמו דתולין הקלקלה במקולקל דהרי כבר קבענו דצבעון בא על אשת שעיר ועוד נודע לן מדוכתא אחריתא דאליפז בן שעיר נמי בא על אשת שעיר והוליד ממנה תמנע

(8) המשך מהרש"א

(א) קשיא

(i) רש"י בחומש אית לי' ציור כדלהלן ולא כציור שכתבו תוספות בשם רש"י

(ii) כלומר דצבעון בא על כלתו אשת ענה והוליד ממנה אהליבמה

(iii) ואמאי לא סגי להו לתוספות להציע ציור זה ולהקשות דבציור זה לא היתה ענה נקיבה

(ב) תירוץ

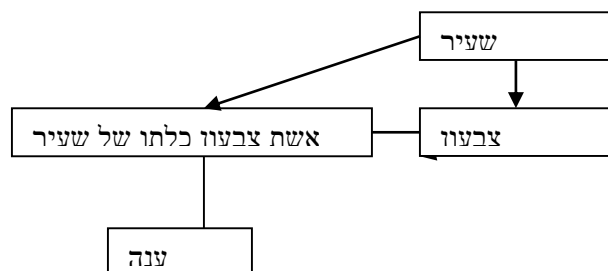
(i) הגם דלציור זה מובן הא דמקריא אהליבמה בת צבעון

(ii) אכתי קשה הא דמיקריא בת ענה דהרי לא היתה אלא בת אשת ענה

(ג) שים לב דבתירוץ זה מתורצת נמי קושיית מזרחי דלהלן

(i) קושיית מזרחי

(1) אמאי לא הציעו ציור זה לנמק הא דענה הי' בין בן שעיר בין בן צבעון

(ii) תירוץ

(1) בציור זה לא הוי ענה בן צבעון אלא בן אשת צבעון

דף קטז.

גמרא הא ידידי הא דרבי

[דף קטז עמוד א] גמרא הא ידידיה הא דרביה הא דלא תרצינן הכי אדריב"ל משום דסמכינן אמאי דא"ר יוחנן משום רשב"י דהיינו רביה. מחידושי הרמב"ן:

תוספות ד"ה כי על זה

תוס' בד"ה כי על זה כו' בעמלו שמוליך בידו והא דכתיב ויתנו לו איש גו' כצ"ל ובגליון על לא ישא בידו בעמלו שמוליך בידו רישא דקרא ישוב ללכת כו' וק"ל:

דף קיז.

סוגיא דארץ ישראל חלק א' תוספות ד"ה ומחזירין

[דף קיז עמוד א] בד"ה ומחזירין כו' אדם שיצא ממצרים ולו שני בנים כו' והשתא כשמחזירין לאבי אביהם כו' עכ"ל ופי' הרא"ם בזה דאילו לא חזרה נחלה אלא אצל אביהם שהיה מבני כ' כו' למה יחלוקו בשוה כו' אבל השתא כו' כגון שיצא אבי אביהם כו' כשהיה בן כ' ומעלה ולו ב' בנים פחותים מבני עשרים ולאותן שני בנים לזה בן אחד ולזה שני בנים והן מבני עשרים כו' עכ"ל ופירושו לכאורה תמוה דאי איירי בב' הבנים פחותים מבני כ' כשיצאו ממצרים א"כ למה כתב רש"י בסוף דבריו דאילו מתחילה חלקוה למנין יוצאי מצרים לא היו נוטלין אלו הד' רק שני חלקים כו' דהא כיון דאבותיהם של הד' בנים לא היו בני עשרים כשיצאו ממצרים אם כן לא היו נוטלין כלום בשבילם רק חלק אחד היו נוטלין אלו הד' בנים בשביל אבי אביהן מורישן וע"כ נראה לומר

דגם אי הוו הב' בנים בני כ' לא חזרה נחלת הד' בנים רק לאבי אביהם כיון שגם הוא היה מיוצאי מצרים אבל מ"מ אחתי קשה דלמנין יוצאי מצרים נמי יטלו ג' חלקים דהיינו שני חלקי אבותיהן חלק אחד של אבי אביהן כמו בנות צלפחד שנטלו חלק אביהן וחלק אבי אביהן שכולן היו מיוצאי מצרים וע"כ נראה דיש לקיים דברי הרא"ם וה"ק דלמ"ד ליוצאי מצרים איירי קרא לא איירי בכה"ג דאבי אביהן היו מיוצאי מצרים אלא דאיירי בכה"ג דאבותיהן היו ביוצאי מצרים בני כ' ובשבילן נוטלין הד' בנים שני חלקים ומה שכתב הרא"ם עוד לפי' רש"י שם מהכא משמע דס"ל לרש"י דדוקא כשהאבות שיצאו ממצרים הם אחים כו' אבל אם אינן אחים כו' אינן חוזרים לחלקם בשוה כו' וככה הוכיחו התוס' מכח קושיא זאת כו' עכ"ל גם זה תמוה דלפי' רש"י ודאי באחין נמי היכא דחזרה נחלת הד' בנים להן ולא לאבי אביהן לא יחלוקו בשוה אלא ר"ל אב מוריש לבניו ולא לבני אחיו כמ"ש התוס' בהדיא לפרש"י וכתבו גם הרא"ם גופיה והתוס' לא קשיא להו אלא לפריב"ם דבאחין נמי גזרת הכתוב כשמחזירין אצל אביהן שחולקין בשוה כו' וא"ת ומנ"מ בין כו' זכיון דגזרת הכתוב הוא בלא טעם לא הוו אסקי אדעתייהו לחלק בין אחין לנכרים וזה נ"ל ברור ודו"ק:

(1) ברייתא

(א) ר' יאשי' – ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ

(ב) ר' יונתן – לבאי ארץ נתחלקה הארץ והמתים יורשין את החיים כלומר דחזרה נחלת החיים באי הארץ לאבותיהם כדלהלן

(2) רש"י בפירוש החומש לביאור שיטת ר' יונתן

(א) ראובן ושמעון אחים יוצאי מצרים היו ולראובן ג' בנים בבאי הארץ ולשמעון בן אחד בבאי ארץ

(ב) אלו המתים יורשין את החיים וחזרה נחלת באי הארץ ג' חלקים לראובן וחלק א' לשמעון לא הועילה כלום חזרה זו דהרי באי הארץ בני ראובן שוב ירשו מן ראובן הני ג' חלקים ובן שמעון מבאי הארץ שוב ירש מן שמעון חלק אחד

(ג) אלא מוכרח דהני נחלות חזרו מראובן ושמעון עד יעקב – אביהן דראובן ושמעון שאף הוא ה' מיוצאי מצרים – ומיעקב ירשו ראובן ושמעון כל אחד ב' חלקים ולאחר כך ירשו בני ראובן מן ראובן ב' חלקים ובן שמעון ירש מן שמעון ב' חלקים

(ד) שים לב אשר אף בראובן ושמעון אחים לא חלקו נחלתן בשוה אלא אם כן חזרה נחלתן ליעקב אביהן דמהיכא תיתי אשר ראובן יצטרך להוריש מנכסיו לבן שמעון אחיו

(ה) שים לב עוד דאלו ראובן ושמעון נכרים הם – כלומר דאינן אחים – לא חזרה נחלת ראובן לאב ראובן ונחלת שמעון לאב שמעון כיון דחזרה זו לא תועיל כלום דהרי לבסוף יירש ראובן ג' חלקים מן אב ראובן ושמעון יירש חלק א' מן אב שמעון

(3) רש"י בפירוש החומש מנמק לר' יאשי' אשר ראובן ושמעון יוצאי מצרים כל אחד ירש חלק אחד ושוב הנחיל ראובן אותו חלק אחד לבניו ושמעון הנחיל אותו חלק אחד לבן שלו

(4) תוספות ד"ה ומחזירין

(א) הקדמה – בדבריהם נקטו תוספות אשר לראובן היו ב' בנים ולשמעון ה' בן אחד

(ב) שיטת ריב"ם {ריב"א} לר' יונתן

(i) מצד גזירת הכתוב – מבלי להצטרך לחזרה ליעקב – ראובן ושמעון שהם אחים חלקו בשוה לג' חלקים אשר בסך הכל חזרו להן מן ב' בני ראובן ומן בן שמעון ושוב הנחיל ראובן חלק וחצי לב' בניו מבאי הארץ ושמעון הנחיל חלק וחצי לבן שלו מבאי הארץ

(ג) קושית תוספות לריב"ם

(i) בשלמא לשיטת רש"י שונה חלוקה דר' יאשי' מן חלוקה דר' יונתן דלר' יונתן לא חלקו בשוה אלא באופן ראובן ושמעון אחים ששוב החזירו נחלתן ליעקב שאף הוא הי' מיוצאי מצרים כדקבענו לעיל

(ii) אבל לריב"ם תיקשי כיון דחלקו בשוה מצד גזירת הכתוב מסתבר אשר לר' יונתן אף ראובן ושמעון נכרים חלקו בשוה ותיקשי דלא שונה חלוקה דר' יונתן מחלוקה דר' יאשי' דלתרווייהו בסוף דבר נתחלקה הארץ לכל יוצאי מצרים

(ד) תירוץ

(i) מוכרח

(1) שהגם שחלוקה זו היתה בשוה מצד גזירת הכתוב ולא מצד חזרה ליעקב אביהן דראובן ושמעון

(2) מכל מקום לא נחית האי גזירת הכתוב אלא לראובן ושמעון שהיו אחים

(ה) שיטת רבינו תם

(i) לר' יונתן מצד גזירת הכתוב אף בראובן ושמעון נכרים שאינן אחים חלקו נחלתם בשוה

(ii) ולא פליגי ר' יאשי' ור' יונתן אלא בב' אופנים אלו

(iii) אופן א'

(1) היכא דיוצאי מצרים נשים היו או טפלים (פחות מבן עשרים) היו ביציאתן ממצרים אשר באופן זו לר' יאשי' (שלא כר' יונתן) לא נטלו כלום אף בגוונא דיורשיהם היו בני עשרים בכניסתן לארץ

(iv) אופן ב'

(1) היכא דבאי ארץ נשים היו או טפלים היו בכניסתן לארץ אשר באופן זו לר' יונתן (שלא כר' יאשי') לא נטלו כלום אף בגוונא דאבותיהם היו בני עשרים ביציאתן ממצרים

(5) חלק א' מן שיטת רא"ם (ר' אליהו מזרחי) כמבואר במהרש"א

(א) רש"י באמרו אשר לר' יונתן שוב חזרו חלקי ראובן ושמעון ליעקב אביהן – לא כיוון אלא לאופן בו היו ראובן ושמעון טפלים ביציאתן ממצרים ויעקב אביהן הי' בן עשרים ביציאתו ממצרים דאלו בני עשרים היו ביציאתן ממצרים לא הי' צורך להחזיר נחלתן ליעקב אביהם

(6) מהרש"א

(א) קשיא

(i) אלו מדובר בראובן ושמעון שהיו טפלים ביציאתן ממצרים אמאי פירש רש"י אשר לר' יאשי' היו נוטלין בני ראובן חלק אחד ובן שמעון חלק אחד – הרי מצד ראובן ושמעון לא לקחו כלום מחמת דהיו טפלים ומצד יעקב אביהן לא לקחו אלא חלק אחד

(ב) תירוץ

(i) לכאורה מוכרח שלא כרא"ם אשר אליבא דר' יונתן חזרה נחלתן ליעקב אביהן דראובן ושמעון אף באופן דראובן ושמעון בני עשרים היו ביציאתן ממצרים – מחמת דיעקב אביהן חשיב עיקר אב מיוצאי מצרים אשר לו חזרו כל חלקי יוצאי יריכו

(ג) קשיא לתירוץ דמהרש"א

(i) אם כן לר' יאשי' אמאי לא לקחו ראובן ושמעון סך הכל ג' חלקים דהיינו חלק א' בעד יעקב וב' חלקים לראובן ושמעון גופיהו – כעין הך דבנות צלפחד לקמן דנטלו חלק אחד מצד צלפחד וחלק ב' מצד חפר אבי צלפחד כיון דתרוייהו מיוצאי מצרים היו – ותיקשי הא דפירש רש"י אשר לר' יאשי' לא נטלו אלא ב' חלקים

(ד) מסקנא

(i) צודק רא"ם אשר רש"י באמרו אשר לר' יונתן שוב חזרו חלקי ראובן ושמעון ליעקב אביהן לחלוקה בין ראובן ושמעון – לא כיוון אלא לאופן בו היו ראובן ושמעון טפלים ביציאתן ממצרים ויעקב אביהן הי' בן עשרים ביציאתו ממצרים דאלו בני עשרים היו ביציאתן ממצרים לא הי' צורך להחזיר נחלתן שום ליעקב אביהם

(ii) אבל רא"ם סבירא לי' עוד דרש"י – באמרו אשר לר' יאשי' נטלו בני ראובן ובני שמעון דיקא ב' חלקים – משתעי באופן דראובן ושמעון בני עשרים היו ביציאת מצרים ויעקב אביהן לא הי' מן יוצאי מצרים

(7) חלק ב' מן שיטת רא"ם כמבואר במהרש"א

(א) לרש"י מוכרח מקושיות תוספות לריב"ם אשר חלקו בשוה דיקא בראובן ושמעון אחים ולא בראובן ושמעון נכרים

(8) מהרש"א

(א) קשיא א'

(i) קבענו לרש"י אשר אפילו בראובן ושמעון אחים לא חלקו בשוה לר' יונתן אלא באופן שחזרה נחלתן ליעקב אביהן שהי' מיוצאי מצרים דאי לאו הכי מהיכא תיתי אשר ראובן יצטרך להוריש חלקי נכסיו לבן שמעון אחיו

(ב) קשיא ב'

(i) קושית תוספות לריב"ם לא נחית לשיטת רש"י כדפירשנו לעיל

(1) דדיקא לריב"ם דאית לי' דמצד גזירת הכתוב חלקו ראובן ושמעון נחלות אשר חזרו להן מן בניהם הקשו תוספות דמוכרח אשר דיקא אחים חלקו נחלתם בשוה דאי לאו הכי לא שונה חלוקה דר' יאשי' מחלוקה דר' יונתן

(2) אבל לרש"י פשוט בלאו הכי דלר' יונתן לא חלקו בשוה אלא דיקא באחים שחזרה נחלתן ליעקב אביהן שהי' מיוצאי מצרים ודלכן שונה חלוקה דר' יאשי' מחלוקה דר' יונתן

סוגיא דארץ ישראל חלק ב' תוספות בא"ד הי' האחד

בא"ד היה הא' נוטל כנגד כולן אבל עכשיו י' נוטלין י' כו' לא מיירי בראובן ושמעון אחים דא"כ גם למ"ד לבאי הארץ היו חולקין בשוה כו' עכ"ל ר"ל דהאחד נמי היה נוטל כנגד כולן באחין ומיהו ודאי כיון דלא מחזירין אלא באחין גם באחין איכא נ"מ כפרשב"ם לקמן בתשעה בנים שנוטלין תשעה לתכין ואחד נוטל לתך אחד וכשהחזירם לאחין אבותיהם הורישום לבניהם ט' נוטלים כוריים

וחצי והא' נוטל כוריים וחצי כנגד כולן אבל אי ליוצאי מצרים נתחלקה לא היו נוטלין אלו הט' רק כור א' והא' כור אחד כנגד כולן אלא דהאי לישנא שכתב רשב"ם דהא' נוטל נגד כולן אבל עכשיו כו' לא נ"מ אלא בנכריים ודו"ק:

(1) הקדמה א'

(א) עיין בשיטת ריב"ם בדיבור שלפני זה

(2) הקדמה ב'

(א) לשון רשב"ם בד"ה אלא מה אני מקיים

ראובן ושמעון שיצאו ממצרים והולידו בנים במדבר זה עשרה וזה אחד אי אזלינן בתר יוצאי מצרים כר' יאשי' ה' האחד נוטל כנגד כולם אבל לר' יונתן י' נוטלין עשרה וזה נוטל אחד

(3) תוספות לשיטת ריב"ם – רשב"ם לא מיירי בראובן ושמעון אחים דאם כן גם לר' יונתן ה' "חולקין בשוה"

(4) מהרש"א

(א) שים לב אשר ראובן ושמעון שהן אחים

(i) לר' יאשי' "חולקין בשוה" משמעו אשר בני ראובן נוטלין סך הכל חלק אחד וכן שמעון נוטל חלק אחד

(ii) אבל לר' יונתן "חולקין בשוה" משמעו אשר 11 חלקין דבני ראובן ושמעון חציין נוטלין בני ראובן דהיינו סך הכל ה' חלקים וחצי וכן שמעון גם כן נוטל ה' חלקים וחצי

סוגיא דארץ ישראל חלק ג' תוספות בא"ד ועוד קשה

בא"ד וע"ק לריב"ם דלשמות מטות אבותם משמע אחין דוקא כו' עכ"ל ודאי דכ"ש דמשמע אבותם אבותם ממש ולכך לא תקשי ליה לר' יאשיה כיון דלאבות ממש שיצאו ממצרים של באי הארץ נתחלקה הרי ממילא כל האבות של כל ישראל נוטלין בשוה אבל למ"ד לבאי הארץ נתחלקה ע"כ כשחזרה נחלתן לאביהן לאו לאביהן ממש של כ"א מבאי ארץ קאמר דא"כ היינו כמ"ד ליוצאי מצרים נתחלקה אלא ע"כ כשחזרה נחלתן לאבותיהן דכל ישראל הוא דחזרה לחלק בשוה אף שלאב א' חזרו י' חלקים ולאב שני לא חזרו רק חלק א' חולקין לפי אבות בשוה כפי' ר"ת וע"ז קשה לריב"ם דאבותם לא משמע כן אלא באחין דוקא איכא לפרושי הכי כפריב"א דלעיל דמצינו דאחין נמי אקרי אבות של כ"א משני בני האחים כגון לא יומתו וגו' ודו"ק:

(1) הקדמה א'

(א) קרא – לשמות מטות אבותם ינחלו

(2) הקדמה ב'

(א) לר' יאשי' ארץ ישראל ליוצאי מצרים נתחלקה

(3) הקדמה ג'

- (א) לר' יונתן ארץ ישראל לבאי הארץ נתחלקה וחזרו נחלותיהן אצל אבותיהן מיוצאי מצרים
- (4) הקדמה ד'
- (א) שיטת רבינו תם
- (i) לר' יונתן כשהבנים מחזירין לאבותיהם מיוצאי מצרים כל אבות ישראל חולקין בשוה בין אחים בין נכרים
- (5) המשך תוספות
- (א) קושית ריב"ם לרבינו תם – "לשמות מטה אבותם" משמע אחים דוקא דבכל מקום קורין לאחים אבות"
- (6) מהרש"א – ביאור לקושית ריב"ם לרבינו תם
- (א) לא כיוון ריב"ם למימר אשר "אבותם" משמעו אחים דוקא ולא אבותם ממש דפשיטא דמשמע נמי אבותם ממש ולכן לר' יאשי' ניחא דבקושטא נתחלקה הארץ בשוה לאבותם שיצאו ממצרים
- (ב) אבל ריב"ם מקשי לר' יונתן ככה
- (i) דאין לפרש לשיטת רבינו תם דחזרה נחלות כל באי הארץ ביחד – כנחלה אחד – לכל האבות של כל ישראל וחולקין בשוה ונמצא דכל אחד מבאי הארץ יורש מאבותיו ממש דאם כן היינו דר' יאשי' דליוצאי מצרים נתחלקה הארץ
- (ii) אלא מוכרח דמשמעו דחלקי נחלות של כל אחד מבאי הארץ חזרה לאביו מיוצאי מצרים אשר לכן בדרך משל לאב אחד חזר י' חלקים ולאב אחר לא חזר אלא חלק אחד ולאחר כך חלקו יוצאי מצרים לחלקין אלו בשוה להנחילן לבאי הארץ בין לבניהם בין לבני נכרים
- (iii) ותיקשי דנכסים שנטלו באי הארץ מן נכרים שאינן אביהן או אחי אביהן לא נטלו מן "אבותם" דדיקא אבותם ממש ואחי אבותם נקראין אבותם על פי קרא דלא יומתו אבות על בנים – פרטי הלימוד מן קרא זו אינן מעניננו

דף קיז:

סוגיא דארץ ישראל חלק ד' תוספות בא"ד וצריך לומר

[דף קיז עמוד ב] בא"ד וצ"ל לפר"ת שאין מחזירין כו' דוקא לאבות שבאותו מטה כו' עכ"ל ולפי זה לפר"ת נמי ה"מ לפרש דנ"מ דלמ"ד ליוצאי מצרים כל אבות ישראל חולקין בשוה ולמ"ד לבאי ארץ כשמחזירים לאבותיהן אינו אלא לאבות שבאותו מטה אלא דע"כ דליכא לפרושי הכי למאי דמסקינן לקמן דא"י נחלקה לשבטים דהשתא למ"ד ליוצאי מצרים לא נחלקה אלא לאבות שבאותו שבט ולהכי הוצרך לפרש דנ"מ לטפלים כדלעיל ודו"ק:

סוגיא דארץ ישראל חלק ה' גמרא אלא למ"ד (חלק א' לחלק ב' עיין בדף קיח.)

בגמ' אלא למ"ד לבאי הארץ אמאי קא צווחי כו' בספר ג"א הקשה כיון דלמ"ד לבאי ארץ נמי חזרה נחלה אצל אביהן א"כ יתום שיצא ממצרים ולא היה לו

אבות לא לקח כלום וקשיא א"כ מאי פריך למ"ד כו' אמאי צווחי הלא הרבה יש להם לצווח דלא לקחו אלא אותם שיש להם אבות ואותן בני עשרים שבאו לארץ ולא היה להם אבות כו' לא נטלו וא"כ שפיר צווחו כו' עכ"ל ע"ש ולא משמע כן מתוך שמעתין דודאי בן עשרים מבאי ארץ שהיו לו אבות מיוצאי מצרים חזרה נחלתו אצל אביו ובן כ' מבאי ארץ שלא היו לו אבות מיוצאי מצרים נוטל מיהא בזכות עצמו כדאמר' לקמן וכ"כ התוס' בהדיא לעיל לפר"ת דנ"מ לענין טפלים כו' ע"ש ודו"ק.

(1) הקדמה א'

(א) גמרא דף קיח.

(i) באי הארץ מבני יוסף מרובים היו וצווחו דלא נטלו אלא חלקים מועטים

(ב) קשיא

(i) לר' יאשי' ניחא דצווחי דלא קבלו חלקיהן אלא לפי חשבון יוצאי מצרים כשהיו מועטים

(ii) אבל לר' יונתן קשיא דהרי קבלו חלקיהן לפי מספרם בבאי ארץ ולמה צווחי

(2) הקדמה ב'

(א) קבענו דרבינו תם אית לי' אשר אף לר' יונתן חזרו נחלתן להתחלק בין כל יוצאי מצרים ודיקא לענין נשים וטפלים פליגי ר' יאשי' ור' יונתן בב' אופנים אלו

(i) אופן א'

(1) היכא דיוצאי מצרים נשים היו או טפלים (פחות מבן עשרים) היו ביציאתן ממצרים אשר באופן זו לר' יאשי' (שלא כר' יונתן) לא נטלו כלום אף בגוונא דיורשיהם היו בני עשרים בכניסתן לארץ

(ii) אופן ב'

(1) היכא דבאי ארץ נשים היו או טפלים היו בכניסתן לארץ אשר באופן זו לר' יונתן (שלא כר' יאשי') לא נטלו כלום אף בגוונא דאבותיהם היו בני עשרים ביציאתן ממצרים

(ב) תוספות

(ג) קשיא לרבינו תם

(i) למה הקשו בגמרא אשר לר' יונתן למה צווחי

(ii) הרי ניחא דקא צווחי דהרי בסוף נתחלקה הארץ בחזרה ליוצאי מצרים וחלקו בשוה בין לאחים בין לנכרים

(ד) תירוצ

(i) לרבינו תם לר' יונתן – לאחר דקבלו באי ארץ חלקם לא חזרו נחלתן אלא ליוצאי מצרים של אותו שבט ונמצא דחלק המרובה של באי ארץ מבני יוסף נשאר בשבט שלהם ולכן מובן הא דמקשי בגמרא לר' יונתן למה צווחי

(3) מהרש"א בא"ד וצריך לומר

(א) קשיא

(i) כדי לנמק אופן בו יש נפקא מינה בין שיטת ר' יאשי' לשיטת ר' יונתן אמאי לא פירש רבינו תם בפשיטות דלר' יאשי' נתחלקה הארץ בין כל יוצאי מצרים בשוה מה שאין כן לר' יונתן דלבסוף לא חזרו חלקיהן דבאי ארץ מכל שבט אלא לאבותם יוצאי מצרים של אותן שבט

(ב) תירוצ' (i)

(i) בדף קכא: מסקי בגמרא דאף לר' יאשי' ארץ ישראל לשבטים איפלוג

(4) מהרש"א ד"ה אלא למ"ד חלק א'

(א) קושיית מהר"ל

(i) הוה לה לגמרא לתרץ לר' יונתן דלהכי צווחו דכשחזרו נחלות באי הארץ לאבות שלא היו בני עשרים ביציאת מצרים אז אותן באי ארץ לא נטלו נחלה כל עיקר

(ב) תירוצ' לקושיית מהר"ל

(i) קבענו לרבינו תם – ומשמע דבנקודה זו מודי כולי עלמא לרבינו תם – אשר לר' יונתן נטלו באי הארץ בני עשרים נחלה אף באופן דאבותם לא היו בני עשרים כשיצאו ממצרים

סוגיא דארץ ישראל חלק ו' תד"ה מכאן ומכאן

בד"ה מכאן ומכאן כו' ותימה דא"כ יהושע כו' ומדנמנו בערבות מואב כו' נמנו כמו כן במדבר כו' עכ"ל ל' ליהושע וכלב לא הוצרכו ראייה דנמנו במדבר סיני שהרי לא היו אז רק בני מ' שנה אלא דר"ל מדנמנו יהושע וכלב בערבות מואב מבני ס' ולמעלה ע"כ דנמנו כמו כן במדבר סיני מבני ס' ולמעלה דהיינו יאיר ומכיר בני מנשה דכמו דלא ילפינן ומעלה דכתיב בערבות מואב מערכין ה"נ לא ילפינן ומעלה דמדבר מערכין וק"ל:

בא"ד יתירים מבני ס' כו' ויהושע בן נון דלא היו בני ס' במנין ראשון עכ"ל כצ"ל:

סוגיא דארץ ישראל חלק ז' תד"ה בשלמא

בד"ה בשלמא כו' דאם היו ב' אחין מיוצאי כו' הרי אותן י' לא נטלו כו' כ"א כמו ב' בנים שהן מועטין כו' עכ"ל אף על גב דלמ"ד לבאי ארץ נמי בב' אחין ואחד יש לו שני בנים והשני יש לו י' בנים כשחזרה נחלתן לאביהן חולקין בשוה ואין לאותן י' כ"א כמו ב' בנים המועטין והיינו בין רב למעט מ"מ פריך דאית לן למימר דסתמא כתיב בין רב למעט אפי' בכה"ג בב' אחין כו' וב' אחין כו' כפי' ריב"ם מיהו ק"ק דה"ל לפרושי דהכי פריך בב' נכריים דבשלמא למ"ד ליוצאי מצרים אי הוה איש א' שיש לו י' בנים ואיש אחד יש לו ב' בנים אותן י' לא יטלו כ"א כמו ב' הבנים המועטין והוי בין רב למעט משא"כ למ"ד לבאי ארץ דבכה"ג יטלו הי' י' חלקים והשנים ב' חלקים ויש ליישב שהכריחו לפרש הקושיא בב' אחין כו' וב' אחין כו' משום דמשמע ליה דבין רב למעט קאי

אשמות מטות אבותם דכתיב לעיל מיניה דאיירי באחים דוקא כפריב"ם לעיל ודו"ק:

- (1) הקדמה א'
 - (א) "על פי הגורל תחלק נחלתו בין רב למעט"
- (2) הקדמה ב'
 - (א) עיין לעיל בתוספות ד"ה ומחזירין לשיטת ריב"ם אשר לר' יונתן שאני חזרת נחלה לאחים מן חזרת נחלה לנכרים שאינן אחים כמבואר שם באורך
- (3) גמרא דף קיז: לפי גרסת תוספות
 - (1) בין רב למעט משמעו אשר בנים רבים של איש אחד לא נטלו בסך הכל יותר מבנים מועטים של איש אחר
 - (2) לר' יאשי' נחא אבל לר' יונתן קשיא דהרי לדיד' באי הארץ שהיו רבים נטלו יותר
 - (3) תוספות – ביאור ריב"ם
 - (א) אופן דגמרא
 - (i) ראובן ושמעון אחין יוצאי מצרים הם אשר יש להן סך הכל ב' בנים בבאי הארץ
 - (ii) יוסף ובנימין נמי אחין יוצאי מצרים הם ויש להן סך הכל י' בנים בבאי הארץ
 - (ב) עכשיו
 - (i) לר' יאשי' נחא
 - (1) דראובן ושמעון יוסף ובנימין כל אחד נוטל חלק אחד ומורישו לבניו
 - (2) נמצא דאכן שייך בין רב למעט דבני ראובן ובני שמעון שהן מעטים נוטלין סך הכל ב' חלקים ובני יוסף ובני בנימין שהן רבים מכל מקום אינן נוטלין כי אם סך הכל ב' חלקים
 - (ii) ברם לר' יונתן קשה
 - (1) דהרי
 - (א) בני יוסף ובנימין מחזירין י' חלקים ליוסף ובנימין ושוב בני יוסף ובנימין שהן רבים נוטלין סך הכל י' חלקים
 - (ב) מה שאין כן בני ראובן ושמעון מחזירים ב' חלקים לראובן ושמעון ושוב נוטלין בני ראובן ובני שמעון שהן מעטים סך הכל ב' חלקים
- (4) מהרש"א ד"ה בשלמא
 - (א) קשיא א' לשיטת ריב"ם
 - (i) ברם באופן ראובן ושמעון אחין יוצאי מצרים ולראובן ח' בנים בבאי ארץ ולשמעון ב' בנים בבאי הארץ תיקשי דניחא בין רב למעט בין לר' יאשי' בין לר' יונתן
 - (ii) דלר' יאשי' נחא דראובן ושמעון כל אחד נוטל חלק אחד ובני ראובן נוטלין סך הכל חלק אחד ובני שמעון נוטלין סך הכל חלק אחד

(iii) ולר' יונתן נמי ניהא דהרי בני ראובן מחזירין ח' חלקים לראובן ובני שמעון מחזירין ב' חלקים לשמעון ושוב נוטלין בני ראובן שהן רבים סך הכל ה' חלקים ובני שמעון שהן מעטים נוטלין גם כן סך הכל ה' חלקים

(ב) תירוץ

(i) מקשין בגמרא לר' יונתן דמקרא משמע אשר בין רב למעט בכל אופנים משתעי

(5) המשך מהרש"א

(א) קשיא ב' לשיטת ריב"ם

(i) אמאי לא ביארו תוספות לקושיא דגמרא בגוונא דראובן ויוסף יוצאי מצרים נכרים הם ואינן אחים ולראובן ח' בנים בבאי הארץ וליוסף ב' בנים בבאי הארץ

(1) לר' יאשי' ניהא דראובן ויוסף כל אחד נוטל חלק אחד ובני ראובן דרבים הם נוטלין סך הכל חלק אחד ובני יוסף דמעטים הם נוטלין סך הכל חלק אחד

(2) ברם לר' יונתן תיקשי דבני ראובן דרבים הם נוטלין סך הכל ח' חלקים ובני יוסף דמעטים הם נוטלין סך הכל ב' חלקים

(ב) תירוץ

(i) לפני קרא דבין רב למעט כתיב "לשמות מטות אבותם" וקבענו בא"ד ועוד קשה אשר לר' יונתן אליבא דריב"ם "אבותם" איירי באחים

(ii) ולכן נקטו תוספות אשר "בין רב למעט" קאי דיקא באחים

דף קיח.

סוגיא דארץ ישראל חלק ח' בא"ד וההיא דרשה

[דף קיח עמוד א] בא"ד וההיא דרשה דספרי הויה לפי המסקנא עכ"ל בתוספות ישנים אינו אלא גליון ונ"ל שטעות נפל בו וצריך להיות וההיא דרשה דכספים הויה לפי כו' ודו"ק:

סוגיא דארץ ישראל חלק ט' גמרא אלא למ"ד (חלק ב' - לחלק א' עיין בדף קיז:)

עוד כתב שם ג"א {מהר"ל} והאריך בו דאם נאמר אם היה לאח א' מהן בת ולשני בן דחזרה חלק נחלה ליוצאי מצרים ויחלוקו האחים בשוה ותטול הבת חלק א' זה אינו דכיון שלא היה לכ"א בן שיזכה בחלוקה במקומו אין האח מיוצאי מצרים זכה בשום דבר כו' עכ"ל אבל מתוך שמעתין מוכח דאינו כן כמ"ש התוס' בהדיא לקמן בד"ה ובזכות אבי אמותיהן כו' ע"ש ומה שהקשה דא"כ למ"ד לבאי הארץ אמאי לא נטלו בנות צלפחד חלק אביהן הא איכא למימר דנטלו חלק אביהן צלפחד דהיינו שהחזירו בני אחי צלפחד חלקן לאביהן ויהיה צלפחד חולק עם אחיו ואחר כך יורשים בנותיו ממנו חלקו ואמאי לא מוקי

מתני' נמי כמ"ד לבאי ארץ דנוטלין חלק צלפחד שבא לו ע"י חזרה מבן אחיו ונוטלין ג"כ ב' חלקים מנכסי חפר שבאו לו מבני אחיו של חפר ע"י חזרה עכ"ל ולא קושיא היא כלל דלא ה"ל למיתני חלק אביהן סתם אלא חלקו בנכסי אחיו כדקאמר לבסוף וחלקו עם אחיו בנכסי חפר ודו"ק:

(1) הקדמה א'

(א) עיין בשיטות ר' יאשי' ור' יונתן בסוגיא זו

(2) הקדמה ב'

(א) משנה דף קטז:

(i) בנות צלפחד נטלו חלק אביהם שהי' מיוצאי מצרים וחלקו עם אחיו בנכסי חפר ושהי' בכור נוטל שני חלקים

(3) הקדמה ג'

(א) גמרא

(i) כיון דחפר וצלפחד לאו מבאי הארץ היו מוכרח דמשנה בשיטת ר' יאשי' אזלא דסבירא לי' אשר ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ

(4) מהר"ל מובא במהרש"א

(א) הקדמה

(i) נניח דצלפחד היו לו אחין בני חפר ובני אחין אלו היו מבאי הארץ ואשר לחפר עצמו נמי היו אחין (אחי אביו דצלפחד) דלהן היו בנים (בני אחי אביו דצלפחד) מבאי ארץ

(ii) לכאורה הגם דצלפחד לא היו בנים בבאי ארץ

(1) חלקי בני אחיו דצלפחד חזרו לו ולאחיו

(2) וחלקי בני אחי חפר חזרו לחפר ולאחיו ונחלקו ביניהן להורישן ליוצאי ירך דחפר ואחיו

(ב) קשיא

(i) אמאי קא מסקי דמתניתין לאו בשיטת ר' יונתן אזיל

(ii) נימא דמאי דקתני "בחלק אביהן" משמעו חלק דחזר לצלפחד מבני אחיו והא דקתני "וחלקו עם אחיו בנכסי חפר" משמעו חלקו דצלפחד בנחלות שחזרו לחפר

(ג) תירוצ

(i) מוכרח דר' יונתן אית לי' דלא חזרו נחלות למי שלא הי' לו בנים בבאי הארץ

(5) מהרש"א ד"ה אלא למ"ד חלק ב'

(א) קשיא על ראייתו דמהר"ל

(i) לעולם אימא לך דאף מי שאין לו בן נוטל חלק בנחלה החוזרת לו ולאחיו או לאביו ולאחיו אביו ואפילו הכי מובן דמתניתין לא אתיא כר' יונתן

(ii) והיינו טעמא

(1) דלאותו חלק דחזר לצלפחד מבני אחיו לא הי' לה למתניתין למיקרי "חלק אביהן שהי' מיוצאי מצרים" אלא דהי' לה למיקרי לי' "חלקו בנכסי אחיו"

(2) דומיא להא דמתניתין קוראת לנחלה היורדת לצלפחד מחפר בשם "חלקו עם אחיו בנכסי חפר"

(6) הקדמה לקשיא דמהרש"א על עצם שיטתו דמהר"ל

(א) גמרא דף קיז: ודף קיט.

(i) עדת קרח לא היו להם חלק בארץ והבנים נטלו בזכות אביהן ובזכות אבי אמותיהן

(ב) תוספות בדף קיט. ד"ה ובזכות אבי אמותיהן

(i) קשיא

(1) לכאורה לא יתכן דנטלו חלק אבי אמותיהן – דהרי אבי אמותיהן הורישו נכסיהן לבניהן אחי אמותיהן

(ii) תירוץ

(1) מדובר בגוונא דלאבי אמותיהן לא היו בנים

(iii) קשיא

(1) אם כן מי מן באי הארץ החזירו נחלות לאבי אמותיהן דבני קרח

(iv) תירוץ

(1) כגון שהיו אחים לאבי אמותיהם שהיו להם בנים וחזזירו הני בנים נחלות לאבותיהן וחלקו לנחלות עם אבי אמותיהם של עדת קרח

(2) הרי דתוספות קאמרי בהדיא דאיכא חזרה מבן אח לאח שלא היו לו בנים

דף קיט.

סוגיא דארץ ישראל חלק י' תד"ה הא דהו

[דף קיט עמוד א] תוס' בד"ה הא דהו כו' והא דקאמר בזכות אבי אביהן שלא היו אבותיהן בני עשרים כו' עכ"ל ק"ק הך דבזכות אבי אביהן ה"מ לאוקמי בפשיטות למ"ד ליוצאי מצרים בבני מרגלים ממש ושהיו אבותיהם בני כ' דהכי אוקמוה באוקמתא קמייטא ודו"ק:

(1) הקדמה א'

(א) ר' יאשי'

(i) ארץ ישראל נתחלקה ליוצאי מצרים שהיו בני עשרים ביציאתן

(ב) ר' יונתן

(i) ארץ ישראל נתחלק לבאי הארץ שהיו בני עשרים בכניסתן לארץ

(2) הקדמה ב'

(א) מרגלים ומתלוננים לא נטלו חלק בארץ

(3) ברייתא א'

(א) בני מרגלים ובני מתלוננים נטלו בזכות אבי אביהן

(4) ברייתא ב'

(א) בני מרגלים ובני מתלוננים נטלו בזכות עצמן

(5) גמרא – אוקימתא קמייתא לנמק דברייתות לא סתרי אהדדי

(א) הני ברייתות תרוייהו משתעי בבני מרגלים ובני מתלוננים שלא היו בני עשרים ביציאתן ממצרים והיו בני עשרים בכניסתן לארץ

(ב) ברייתא א'

(i) בשיטת ר' יאשי' אתיא וכיון דלא היו בני עשרים ביציאתן לא נטלו חלק בארץ בזכות עצמן - ולכן קתני שנטלו חלק בארץ בזכות אבי אביהן דהיינו אביהן של מרגלים ואביהן של מתלוננים

(ג) ברייתא ב' בשיטת ר' יונתן אתיא ולכן מוכן שנטלו חלק בארץ בזכות עצמן

(6) תוספות – קושיא "ואם תאמר"

(א) נימא דהני ברייתות תרוייהו בשיטת ר' יאשי' אזלי ומשתעי בבני בנם של מרגלים ומתלוננים – בקיצור "בני בנם"

(ב) השתא

(i) ברייתא א' איירי באופן דאביהן של בני בנם לא היו בני עשרים ביציאתן ממצרים ונטלו בני בנם בזכות אבי אביהן דהיינו מרגלים ומתלוננים גופייהו

(ii) וברייתא ב' משתעי באופן דאביהן של בני בנם – דהיינו בני מרגלים ומתלוננים – בני עשרים היו ביציאתן ממצרים "ונטלו מחמת עצמן" משמעו דבני בנם נטלו בזכות אבותיהם בני מרגלים ומתלוננים ולא בזכות מרגלים ומתלוננים אבי אביהן

(7) מהרש"א

(א) קשיא

(i) אמאי לא הקשו בפשיטות דמצי לאוקמה לברייתות תרוייהו כר' יאשי'

(ii) וברייתא א' באוקימתא קמייתא איתפרש – דהיינו דמשתעי בבני מרגלים ובני מתלוננים שהיו בני עשרים בכניסתן לארץ ולא היו בני עשרים ביציאתן ממצרים ונטלו חלק בארץ בזכות אבי אביהן דהיינו אביהן של מרגלים ואביהן של מתלוננים

(iii) ואשר דיקא ברייתא ב' משתעי באופן קושיית תוספות דהיינו בבני בנם של מרגלים כשהיו אביהן בני מרגלים ובני מתלוננים בני עשרים ביציאתן ממצרים ואשר "נטלו מחמת עצמן" משמעו בזכות אבותיהם בני מרגלים ובני מתלוננים ולא בזכות מרגלים ומתלוננים אבי אביהן

תד"ה מחללי' מות יומת

בד"ה שנאמר מחלליה כו' דאי כר"י דאמר כו' עד שיודיעוהו באיזו מיתה כו' דהוראת שעה היתה דא"כ כו' עכ"ל כתב מהרש"ל ותימה מאי מקשה דלמא גם משה ידע שחייב מיתה לפי הוראת שעה כו' עכ"ל אולי נעלם מעיני הרב סוגיא דפרק הנשרפין דקאמר בהדיא במגדף דהוראת שעה היתה ולא ידע משה שדינו במיתה אבל במקושש לרבנן דלאו הוראת שעה היתה ידע משה מיתתו וא"כ לר"י דמקושש נמי הוראת שעה היתה לא ידע משה נמי מיתתו וע"פ אותה הסוגיא סמכו התוס' דבריהם אלו בפשיטות ע"ש וק"ל:

- (1) הקדמה
 - (א) "כי לא פורש מה יעשה לו" למקושש
- (2) ברייתא
 - (א) שמעון השקמוני
 - (i) יודע ה' משה רבינו שהמקושש במיתה שנאמר מחללי' מות יומת אלא לא ה' יודע באיזה מיתה הוא ימות
- (3) ברייתא בסנהדרין דף פ:
 - (א) רבנן – התראת מיתה לא צריך שיודיעוהו שם מיתה
 - (ב) ר' יהודה – התראת מיתה צריך שיודיעוהו שם מיתה
- (4) גמרא
 - (א) קשיא לר' יהודה
 - (i) הרי לא התרו כהוגן למקושש שלא הודיעוהו שם מיתה
 - (ב) תירוצ'
 - (i) שאני מקושש דהוראת שעה היתה שלא להצריך שיודיעוהו שם מיתה
- (5) תוספות
 - (א) קשיא
 - (i) תינה דשמעון השקמוני מצי סבר כרבנן דהרי לדידהו התראת משה למקושש בלי שם מיתה התראה הוא
 - (ב) ברם
 - (i) לר' יהודה דצריך להתרות שם מיתה ולגבי מקושש דיקא מצד הוראת שעה היתה התראה משום הוראת שעה
 - (ii) תיקשי דלכאורה לא ידע משה דהוראת שעה היתה וה' לו' לחשוב בטעות אשר התראה שלו לא היתה התראה ואשר לכן מקושש אין דינו במיתה
- (6) מהרש"ל
 - (א) קשיא
 - (i) אמאי נקטו תוספות דמשה לא אסיק אדעת' אשר הוראת שעה היתה
- (7) מהרש"א – תירוצ' לקושיא דמהרש"ל
 - (א) ברייתא בסנהדרין דף עח:
 - (i) לענין מגדף
 - (1) לא ידע משה דמגדף דינו במיתה
 - (2) נמצא דאפילו לרבנן דיקא משום הוראת שעה נידון במיתה ומוכרח דלא ידע משה אשר הוראת שעה היתה דהרי אלו ה' ידע להאי הוראת שעה ה' יודע נמי דמגדף דינו במיתה
 - (ii) לענין מקושש
 - (1) ידיע משה שדינו במיתה לרבנן מובן דלאו הוראת שעה היתה

- (2) ברם לר' יהודה אכתי היתה הוראת שעה כיון דלא ידע משה שם מיתה כמבואר לעיל
- (ב) ומשמע דכמו לרבנן גבי מגדף הוראת שעה היתה ולא ידע משה להוראת שעה כמו כן לר' יהודה לגבי מקושש הוראת שעה היתה ולא ידע משה להוראת שעה

דף קיט:

גמרא ואי ס"ד

[דף קיט עמוד ב] גמ' ואי ס"ד א"י מוחזקת מאי קא מסתפקא ליה כו' ויש לדקדק לפי סברת המקשה ואלא מאי א"י אינה מוחזקת מאי קא מסתפקא ליה כו' וי"ל דודאי אי א"י אינה מוחזקת וחלק בכורה היינו ביתידות אהלים כשמואל הוה מסתפקא בהיא גופה אם הבת תטול חלק בכורה {ולא} תסגי לה שתהיה כבן לירש חלק פשיטות אבל לרבה דלא איצטריך קרא חידוש דחלק בכורה אלא בחבל דהיינו קרקע קשיא ליה שפיר כיון דא"י מוחזקת היא אמאי מסתפק ליה בקרקע טפי מבמטלטלים ובחידושי הרמב"ן כתב עוד בזה ע"ש ודו"ק:

(1) הקדמה א'

(א) אין הבכור נוטל פי שנים בראוי כבמוחזק

(2) הקדמה ב'

(א) משנה דף קטז:

(i) צלפחד בכור ה' ובנותיו נטלו חלק אביהן בנכסי חפר אביו

(3) גמרא

(א) קשיא

(i) זכות צלפחד בארץ לכאורה "ראוי" היתה דאין בכור נוטל בה פי שנים

(ב) תירוצ דרב יהודה אמר שמואל

(i) מדובר בחלק בכורה של צלפחד במטלטלין שהחזיק בהן חפר

(ג) קשיא

(i) בספר יהושע כתיב אשר בנות צלפחד לקחו חלק אביהן בחבלים דהיינו קרקעות בארץ ישראל

(ד) תירוצ דרבה

(i) שאני ארץ ישראל דדינה כמוחזקת

(4) ברייתא

(א) משה רבינו מסתפק ה' אלו בנות צלפחד מציא לירש חלק בכורה דצלפחד בנכסי חפר

(5) גמרא

(א) קשיא לרבה

(i) מאחר דארץ ישראל דינה כמוחזקת מאי מספקא לי' למשה

(6) מהרש"א

(א) קשיא

(i) אמאי לא מקשי נמי לרב יהודה אמר שמואל דמאי מספקא לי' למשה

(ב) תירוצ

(i) לרב יהודה אמר שמואל ניהא דקא מספקא לי' אלו בנות יורשות חלק בכורה כל עיקר אפילו במוחזק כגון מטלטלין

(ii) ברם לרבה קשה

(1) דנוקטין אשר קרא דספר יהושע אשמועינן אשר משה מספקא לי' אלו בנות צלפחד יירשו חלק בכורה דצלפחד בחבלים ואשר ספיקא דמשה איפשט אשר בקושטא יירשו לחלק בכורה בחבלים – ותיקשי לרבה כיון דארץ ישראל מוחזקת חשיבי למה מספקא לי' משה בקרקעות טפי מבמטלטלין

שם

שם חכמניות הן שלפי שעה דברו דאר"ש כו' דרשניות שהיו אומרות אילו היה לו בן כו' ורש"י בחומש שינה לשון הגמרא שכתב הא אם היה לו בן לא כו' מגיד שחכמניות היו עכ"ל ואיני יודע למה והל"ל בזה דרשניות היו וק"ל:

תד"ה אלו

תוס' בד"ה אלו כו' למה הוצרכו לדבר מכח פרשת יבמין ונראה כו' לאלה תחלק את הארץ וע"ק לך דקאמר כו' שאין בן יש להם כח כו' עכ"ל כצ"ל:

דף קכ:

תד"ה מיבעיא להו

[דף קכ עמוד ב] בד"ה מיבעיא להו כו' תימה וכי ר"י סבר כב"ש בפרק נערה כו' וי"ל דלר"י לא נפקא מקרא כו' עכ"ל ולי תמיה לדבריהם דתקשי להו בפשיטות דתניא אידך התם זה הדבר בעל מיפר כו' ת"ל זה הדבר בעל מיפר כו' נאמר כאן זה הדבר ונאמר להלן זה הדבר כו' הרי לך בהדיא דהאי תנא אף על גב דיליף ג"ש כב"ה יליף מיניה נמי זה הדבר בעל מיפר וכו' וע"כ אית לן למימר כתירוצם בתרא שכתבו התוס' הכא וכמ"ש הרא"ש שם וצ"ע:

רשב"ם ד"ה הפרה לדורות

בפרשב"ם בד"ה והפרה לדורות נפקא להו לב"ש מידי דהוה אשאר מצות כו' עכ"ל ובשחוטני חוץ נמי מה"ט לא הוה אצטריך למכתב לדורותיכם ואפשר דאצטריך לשום דרשה וק"ל

